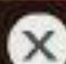
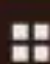
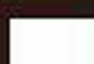
डिसेंबर 2006 Rs. 13 /-

चांदोबा

वाचक[illegible]

मी १९६५ सालापासून चंदामामाचा वाचक आहे. १९८४ पासून मी चंदामामासाठी लिहितो. त्या वयांत घराच्या ओसरीवर बसून मी बहिणीबरोबर चंदामामा वाचत असे, ते दिवस अजून आठवतात. तो अनुभव सुखद होता. माझी पहिली गोष्ट प्रसिद्ध झाली तो माझ्या आयुष्यांतला एक मधुर क्षण होता. चंदामामाने मला वाचक व लेखक बनवले व प्रोत्साहन दिले.

आपल्या संस्कृतीची उजळणी चंदामामामुळे होते. मध्यंतरी या प्रवाहात कांही काळ जरी खंड पडला होता, तरी ईशकृपेने ही जीवननदी पुन्हां सुरुं झाली.

रामायणांत बालक रामाने चंद्रासाठी हट्ट धरला तेव्हां दशरथाने त्याला आरसा दाखवून त्याचा हट्ट पुरवला. आज तसा हट्ट असलाच तर त्याच्या हातांत हे मासिक ठेवता येईल. तो चंद्र आकाशांतले आकर्षण आहे, तर हे मासिक भूमीवरचे एक वरदान आहे. हा प्रकाश असाच अक्षय राहो ही माझी मनःपूर्वक इच्छा आहे.

- रामानंद शर्मा, पाटणा

चंदामामाशी माझी ओळख १९५६ पासूनची! तेव्हां त्याची किंमत ६० पैसे होती. वेताळ, बोधिसत्व, मांत्रिक व पौराणिक कथांनी भरलेले मासिक फार आकर्षक वाटत असे. आजही मुलांमुलींचे हे आवडते मासिक आहे. पूर्वी कोडीं नव्हती. आज ती बुद्धीला चालना देणारी आहेत.तेव्हां अधिक पाने होती. शंकर यांची चित्रेही मन मोहवत असत. चंदामामाचा प्रभाव नेहमी पडतो.

-बालकृष्ण, मेरठ

ऑगस्टचा अंक पाहून खूप आनंद वाटला. कारण आता गोष्टींना प्राधान्य मिळालेले आहे. त्याखेरीज इतक्या प्रदीर्घ काळानंतर वीरा, सीताराम, यांच्या चित्रांना स्थान दिले आहे.

- वै. गोपाल, हैदराबाद

आदर

श्रीधाम हा जनकपुरीतला एक संपन्न रहिवासी होता. त्याला मदन व मंगल असे दोन मुलगे होते. दोघांचे शिक्षण पूर्ण झाले होते व दोघेही चांगले समजूतदार होते. श्रीधामने त्यांचे विवाह करून दिले, पण संपत्तीचा कारभार तो स्वतःच सांभाळत होता.

श्रीधामची पत्नी रमादेवीने त्याला एकदा सुचवलं, "आपले दोन्ही मुलगे समजूतदार आहेत, पण एकदा हातांत संपत्ती आली कीं त्यांची वृत्ती बदलूं शकेल. आपल्याविषयी त्यांच्या मनांत असाच आदर असेल कीं नाही या विषयी आपणच त्यांची परीक्षा घ्यायला हवी." पत्नीची सूचना मानून श्रीधामने घराची तीन भागांत वाटणी केली.

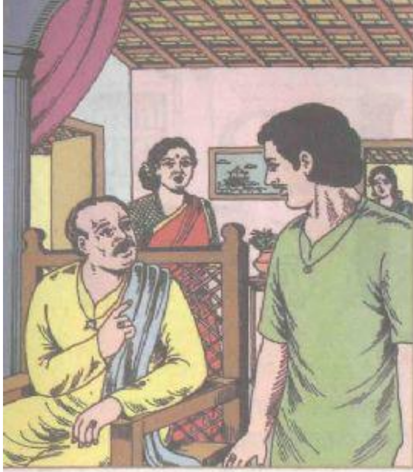
मधल्या भागांत तो स्वतः राहायला लागला आणि दोन्ही बाजूच्या भागांत दोन्ही मुलगे सपत्नीक राहूं लागले.

मालमत्तेबद्दलचे कामकाजही श्रीधामने मुलांच्यावर सोंपवले आणि ते कसे सांभाळतात त्यावर त्याने लक्ष ठेवले.

मदन नेहमी संपत्तीची वाढ कशी होईल याचा विचार करून पित्याशी चर्चा करीत असे. पित्याने होकार दिला कीं मग तो त्याची कल्पना अंमलात आणीत असे. तो यशस्वी होऊं लागला. तेव्हां तो समर्थ व योग्य आहे असे लक्षांत आले.

मंगल रोज सकाळी उठून श्रीधामचे वडील सुदामा यांच्या तसविरीला नमस्कार करीत असे. सुदामाच्या नांवावर तो दानधर्म करीत होता, पण त्यासाठी वडिलांची अनुमती घेत नव्हता. तो स्वतःला सुदामाचा नातू म्हणवीत असे. आपले नांव सांगत नसे.

वर्षभरानंतर श्रीधाम पत्नीसह तीर्थयात्रेला निघला. तेव्हां त्याने आपली मालमत्ता दोन भागांत वाटली. लहान हिस्सा थोरल्या मदनला दिला आणि मोठा हिस्सा धाकट्या मंगलला दिला. मदनला वाईट वाटले. त्याची बायको त्याला म्हणाली, "दोघा भावांना सारखी वांटणी करायला हवी. नाहीतरी तुम्ही थोरले आहात, तेव्हां संपत्तीचा

मोठा हिस्सा तुम्हालाच मिळायला हवा. पण तुमच्या वडिलांनी तसं नाही केलं. आता तुम्हीच त्यांच्याजवळ तक्रार करा." मदनने बायकोची सूचना ऐकली.

श्रीधामने मदनची ही तक्रार ऐकून म्हटले, "ही माझी कमाईची संपत्ती आहे. मला हवी तशी त्याची वांटणी करीन. तुझ्या आजोबांच्याबद्दल, म्हणजे माझ्या वडिलांबद्दल माझ्या मनांत अत्यंत आदर व श्रद्धा आहे. मंगल त्यांचे नांव राखतो आहे, म्हणून मी त्याला जास्त हिस्सा दिला. आणि ही वांटणी तात्पुरती आहे. तीर्थयात्रेहून परत आल्यानंतर तुझ्यांत मला बदल जाणवला, तर कदाचित माझ्या संपत्तीचा मोठा हिस्सा तुझ्या वाट्याला येईल." आणि तो पत्नीसह तीर्थयात्रेला निघून गेला. मंगल सुदामा आजोबांचा इतका आदर ठेवतो, हे कळल्यानंतर मदनला आश्चर्य वाटले.

त्याने धाकट्या भावाला म्हटले, "आजोबा वारले तेव्हां तर तू तीन वर्षांचा होतास, आणि मी सहा वर्षांचा होतो. त्यांचा मोठेपणा मला ठाऊक नव्हता. पण त्यांच्याविषयी इतकी माया तुझ्या मनांत कशी काय निर्माण झाली?"

"ते आपल्या वडिलांचे वडील, हेच मुख्य कारण व मोठेपणा नाही कां? आपल्या वडिलांना संतुष्ट राखणे हे आपले कर्तव्य आहे." मंगलने सांगितले.

त्यानंतर मदनने याच्यावर खूप विचार केला. त्याने आजोबांच्या दोन तसबिरी बनवल्या. मंगलने केलेल्या तसबिरीपेक्षां त्या बऱ्याच मोठ्या होत्या. त्याने एक घरांत लावली व दुसरी गांवातल्या देवळांतल्या मंडपात लावण्यासाठी शंभर रुपयेही देवळांत दिले. सुदामाआजोबांचा मोठेपणा तो सर्वांना सांगायला लागला.

सीतापुर गांवात शंभू हा शेतकरी राहात होता. त्यावर्षी पीक चांगले आले नाही, तो कर्जबाजारी झाला आणि आत्महत्या करण्याखेरीज त्याला दुसरा कोणताही मार्ग सुचेना. तो आत्महत्या करण्याच्या तयारीने निघाला, तेव्हां वाटेत मंगल त्याला भेटला व त्याने त्याला वांचवले. त्याची चिंता समजल्यावर मंगल शंभूला म्हणाला, "माझे आजोबा सुदामा यांच्या नांवाने मी तुला दहा मोहोरा देतो. त्या पैशांतून तू शेती कर. माझ्या आजोबांच्या पुण्याईने तुझी काळजी दूर झाली कीं माझी रक्कम मला परत कर."

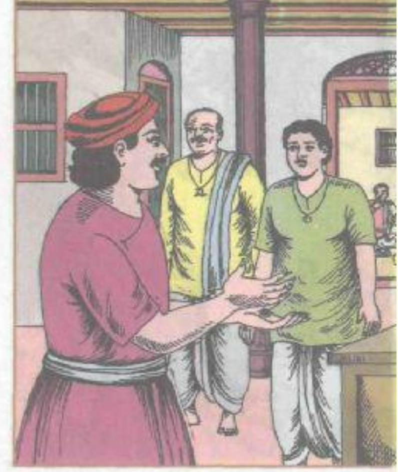
शंभू रक्कम घेऊन गांवी परत गेला. दुसऱ्या

दिवसी जेव्हां तो शेत नांगरत होता, तेव्हां त्याला जमिनींत पुरलेले गुप्तधन मिळाले. ते त्याने ग्रामाधिकाऱ्याला दाखवले. त्याच्यावर लिहिलेले शब्द वाचून तो शंभूला म्हणाला, "तुझ्या पूर्वजांचेच हे धन त्यांनी तुझ्यासाठी सुरक्षित म्हणून पुरुन ठेवलेले होते. ते तुझेच आहे."

आता शंभूचे भाग्य उजळले. तो जनकपुरीला गेला आणि त्याने मंगलला त्याचे पैसे परत दिले. त्यावर मंगलने सांगितले, "यांत माझा कांहीही मोठेपणा नाही. ही सारी माझ्या सुदामा आजोबांची कृपा आहे." शंभू हात जोडून म्हणाला, "सुदामजींची लोकप्रियता सर्वांना माहीत आहेच. म्हणून मी आमच्या गांवातल्या मंदिरात त्यांची तसबीर लावीन. त्यावेळी समारंभ करूं या. तुम्ही त्याचे अध्यक्ष व्हायला हवं. तेव्हां तुम्हाला आलंच पाहिजे."

तीर्थयात्रा पूर्ण करून चार दोन दिवसांत गांवी परत येत आहोत, असा निरोप श्रीधामने मुलांना पाठवला. पण हा निरोप मिळण्यापूर्वीच शंभूच्या गांवी उत्सवाला येण्याचे निमंत्रण मंगलला मिळाले होते. वडील येईपर्यंत आपण परत येऊं असे मोठ्या भावाला सांगून मंगल सीतापुरला गेला.

जेव्हां श्रीधाम जनकपुरीला परत आला, तेव्हां मंगल गांवात नव्हता. मदनने आईवडिलांचे स्वागत केले. जेव्हां त्यांनी मंगलची चौकशी केली, तेव्हां मदनने त्यांना शंभूची कथा सांगितली व पुढे म्हटले, 'तुम्ही येणार आहात हे माहीत असूनदेखील मंगल सीतापुरला निघून गेला." आईवडील परत आले म्हणून मदनने गांवाला जेवण दिले. लोकांनी त्याबद्दल त्याचे कौतुक केले.

त्याच वेळी एक इसम तिथे येऊन विचारायला लागला, "इथे मदन कोण आहेत?" मदनने पुढे होऊन म्हटले, "मीच मदन आहे. काय पाहिजे?" त्यावर तो इसम म्हणाला, "सीतापुराहून सुदामाच्या नातवाने मला निरोप द्यायला पाठवले आहे. ते उद्या संध्याकाळपर्यंत इथे येऊन पोंचतील." श्रीधामने हे ऐकून त्या इसमाजवळ सीतापुरांतल्या उत्सवाबद्दल सविस्तर माहिती विचारून घेतली आणि म्हटले, "छान छान, आमचा मंगल वाडवडिलांचा आदर राखतो हं!"

गांवकरी घरोघरी परत गेल्यानंतर मदनने नाराजीच्या सुरांत म्हटले, "जो आदर मंगलने तुमच्याबद्दल दाखवला, आणि मी जो तुम्हाला मानसन्मान दिला, त्यांतला मोठा फरक अगदी स्पष्ट दिसतोय. आजोबांचा मान म्हणाल तर

मंगलने त्यांच्या नांवाने दिलेले पैसे परत घेतले. शंभूने सुदामा आजोबांची तसबीर देवळांत लावली, ती बघायला तो सीतापुरला गेला. मी ही भरपूर पैसे खर्च करुन आजोबांची तसबीर देवळांत लावली आहेच कीं! पण तुम्ही फक्त त्याचेच कौतुक करता आहात."

श्रीधामने हंसून म्हटलं, "अरे, तू कोणतेही काम केलेस तरी तुझ्या नांवाने करतोस, आणि तो जे कांही करतो ते आजोबांच्या नांवाने करतो. त्यांचा मान आणखी वाढवतो. तरीसुद्धा तू त्याच्या मनाचा मोठेपणा मान्य करीत नाहीस. आदर म्हणजे काय हे जर शिकायचं असेल तर दंडकारण्यांतल्या गुरुकुलांतल्या आचार्य सुमेध यांना जाऊन भेट. मंगल आला कीं तुम्ही दोघेही एकत्रच जा. म्हणजे तुझी शंका दूर होईल."

दुसऱ्याच दिवशी संध्याकाळी मंगल परत आला. दोन दिवसानंतर दोघेही भाऊ आचार्य सुमेध यांच्याकडे गेले. मदनची तक्रार ऐकल्यानंतर सुमेध यांनी म्हटलं, "तुम्ही दोघेजण कांही दिवस माझा शिष्य सुनाथ ह्याच्याकडे राहा. तो जसे सांगेल तसे वागा." असं म्हणून आचार्यांनी त्या दोघांना सुनाथच्या हवाली केले.

दुसऱ्या दिवशी सुनाथने सूर्योदयापूर्वीच त्यांना उठवले, थंडगार पाण्याने स्नान करायला सांगितले आणि त्यानंतर जिथे सुमेध शिष्यांना शिकवीत होते, तिकडे ते तिघेजण गेले. त्या दिवशीचा पाठ पूर्ण झाल्यानंतर सुमेध त्यांना म्हणाले, "आता तुम्ही रानांत जा आणि जी फळे जमिनीवर पडली आहेत, ती गोळा करा. झाडावरची फळे अजिबात तोडूं नका. हिंसा करूं नका. मिळालेले अन्न एकत्र करा, आणि सर्वांनी ते वांटून खा."

मदन, मंगल व सुनाथ रानांत गेले. वाटेत सुनाथने त्यांना झाडावर चढून फळें तोडण्यास सांगितले. मदनने फळे तोडण्यास नकार दिला व म्हटले "मी गुरूंच्या सांगण्याप्रमाणेच वागेन." मंगल झाडावर चढणारच होता, तेवढ्यांत एक वानर झाडावर लोंबकाळत होता. सुनाथने सांगितले म्हणून मंगलने वानरावर एक लहानसा दगड फेकून मारला. वानर तिथून पळून गेला. तो झाडावर चढला आणि सुनाथने सांगितली तेवढी फळे मंगलने तोडली. "आपण ही फळें तोडण्या-साठी भरपूर त्रास घेतला आहे. तेव्हां आता ही इतरांना द्यायची नाहीत. फक्त आपणच खायची." सुनाथ म्हणाला. मंगलनेही मान डोलावली. पण, गुरुजींच्या आज्ञेविरुद्ध कांहीही करायला मदन कांही तयार नव्हता. तो पळतच सुमेधकडे गेला आणि जे घडलं ते सविस्तर सांगितलं. त्यांनी मंगलला बोलावलं आणि खुलासा विचारला.

"गुरुजी, आपण सांगितलं होतं कीं जोपर्यंत आश्रमांत राहातोय, तोपर्यंत सुनाथच्या आज्ञे-प्रमाणे करायचं. मी आपल्या आदेशाप्रमाणे वागलो." मंगलने खुलासा केला.

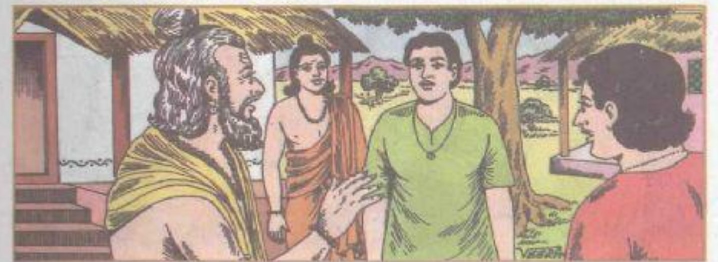
त्यावर मदनने म्हटलं, "जेव्हां गुरुजी पाठ शिकवत होते, तेव्हां त्यांनी कोणता आदेश दिला होता? ते तू पाळलेस कां?"

त्यावर सुमेधनी हंसत म्हटलं, "मी जे आदेश दिले होते, ते फक्त माझ्या शिष्यांसाठीच होते, तुमच्यासाठी नव्हते. तुम्ही दोघे इथे विद्यार्थी म्हणून आला नाहीत. मी तर तुम्हाला इतकेच म्हटले होते कीं सुनाथ सांगेल त्याप्रमाणे करा. जर सुनाथ माझे आदेश पाळत नसेल, तर त्याचा अर्थ असा होतो की त्याने माझा अनादर केला आहे. तेव्हां आता तूच सांग. मोठ्यांचा आदर मंगलने ठेवला आहे कीं तू?"

मदन गोंधळून गेला. त्याने म्हटलं, "वास्तविक सुनाथने आपला अनादर केला, म्हणून हा घोळ निर्माण झाला." त्यावर सुमेधनी उत्तर दिलं, "यांत सुनाथची कांहीही चूक नाही. तुम्हा दोघांची परीक्षा घेण्यासाठीच तसे करायला मी त्याला सांगितले होते. जर माझ्या शिष्यांच्या वागणुकीत कांही अर्थ लपला असेल, आणि जर तो तुम्हाला समजला नाही, तर माझ्याबद्दलही तुमच्या मनांत आदर नाही हे स्पष्ट आहे. मी बरोबर सांगतोय ना?"

आता मदनला उलगडा झाला कीं मालमत्तेची वांटणी करताना पित्याचा अंतस्थ विचार त्याला प्रथम नीट समजला नव्हता. त्याने लगेच सुमेधचे पाय धरले व त्यांची क्षमा मागितली. नंतर दोघे भाऊ जनकपुरीला परत गेले. मदनने पित्याजवळ आपली चूक मान्य केली.

त्यावर श्रीधामने मदनला सांगितलं, "मला वाटलं होतं कीं माझ्या निर्णयाविरुद्ध तू आपले मत देणार नाहीस. आणि मालमत्तेची तशी वांटणी करणें हे माझ्या दृष्टीने देखील ठीक नव्हतेच." नंतर श्रीधामने दोघांना समान वांटणी दिली आणि आपले उर्वरित आयुष्य देवधर्मात घालवले.

तेवढ्यांत पुढे असलेली नाव बोगद्याच्या कडेवर खरंच आपटून फुटली, आणि ज्या नावेत केशव वगैरे बसलेले होते तिच्यावर आदळून त्यांची नाव पाण्यांत उलटली.

जे नावेत होते, ते नदींत पडले. ''ज्येष्ठा, कनिष्ठा, तुम्ही ठीक आहात ना? आपले वन्यवासी मित्र सुखरूप आहेत ना?''

केशवच्या पित्याने जोरांत ओरडून विचारले. त्याला उत्तर देण्यासाठी चौघेही एकदम ओरडले.

''अहो बाबा, तुम्हाला पोहायला येतंय कां? कीं आम्ही तुम्हाला मदत करूं?'' केशव पित्या-जवळ जाऊं लागला.

''कनिष्ठा, इथे बाबा कोण आहे?'' म्हातारा खेकसला.'' शिष्यांनो, गडेजंगच्या सहकाऱ्यांनो, तुम्ही बोगद्यांच्या दगडी कपारीपासून स्वतःला वांचवा. हा मौनानंद उत्तम पोहणारा आहे. तुम्ही आपापली काळजी घ्या. त्या वन्य मित्रांकडे लक्ष ठेवा. माझी चिंता मुळीच करूं नका.'' तो पुढे म्हणाला.

थोड्या वेळांतच ते बोगद्यांत वेगाने पोहायला लागले. अ[illegible]

''इथेही [illegible] असला पाहिजे. आपण खूप उंचीवरून खाली नदीच्या पाण्यांत पडणार आहोत. केशव, सावधान, वन्य साथींनो, सांभाळा ... साव...'' जयमल्ल ओरडला.

बोगद्यांतले पाणी तीसचाळीस हातांच्या उंचीवरून खाली नदींत पडत होते. केशव व इतर सारेजण त्या प्रवाहांतून खाली नदींत पडले.

सर्वांनाच क्षणभर वाटले कीं आपण आता मेलो आहोत. नंतर भानावर येऊन त्यांनी एकमेकाला हांका मारायला सुरवात केली. सुदैवाने ते खाली एखाद्या खडकावर न पडता सरळ खोल पाण्यांतच पडले होते. सारे सुरक्षित होते, हे पाहून ते नदी पार करण्यासाठी जोराने पोहायला लागले.

पांचीजण थकले भागलेले होते आणि आता किनाऱ्याला लागणार तितक्यांत तलवारी, खंजीर घेतलेले कांही रानटी लोक त्यांना नदीकांठावर हिंडताना दिसले. *(क्रमशः)*

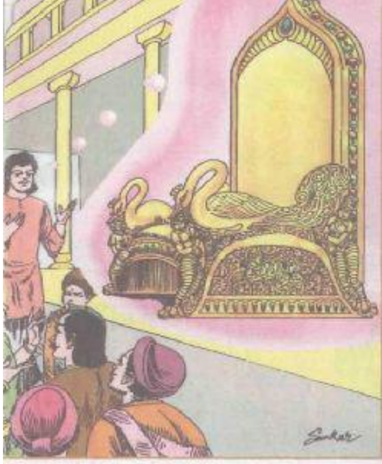

वेताळ कथा

चंदनाची बाहुली

निश्चयाचा पक्का विक्रमार्क पुन्हां झाडाजवळ गेला, झाडावरून त्याने शव खाली उतरवून खांद्यावर घेतले, आणि त्याने स्मशानाकडे जाणारा रस्ता धरला. तेव्हां शवामधे लपलेल्या वेताळाने म्हटलं, ''राजन्, ज्या महान लक्ष्यासाठी तू एवढे कठोर परिश्रम करतो आहेस, ते मिळवण्यासाठी अपार कष्ट व चिकाटीची आवश्यकता आहे. हे दोन्ही गुण तुझ्यांत आहेत. पण जेव्हां भाग्यदेखील जोडीला असते, तेव्हांच मनुष्य यशस्वी होतो. तेव्हां इच्छा पूर्ण होतात, लक्ष्यप्राप्ती होते. परंतु कधीकधी परिश्रम कारणी लागतात, अपेक्षेपेक्षां जास्त फळ मिळते, पण कांहीजण जाणूनबुजून ते यश हातांतून निसटूं देतात.

तुला सावध करावे म्हणून मी एका तरुण शेत-कऱ्याची गोष्ट तुला सांगतो. ऐकताना तुझा थकवाही दूर होईल.'' आणि वेताळाने गोष्ट सांगायला सुरवात केली.

शृंगवर जमीनदारीमधे साकेतपुरी गांव होते. त्या गांवात दिलीप हा एका संपन्न शेतकऱ्याचा मुलगा होता. शेतीच्या कामांत त्याला फारसा रस नव्हता, पण हस्तकलांच्यामधे तो हुशार होता.

कोणतीही कला एकदा बघितली की तो लगेच ती चांगली शिकत असे. चिकण माती, चुना दिसला कीं त्यांतून तो सुरेख फुलदाणी किंवा बाहुली बनवत असे. हातात वेळू मिळाला की त्यांतून सुरेल बांसरी तयार होत होती. एखादे सुंदर दृश्य पाहिले कीं ते चित्र पुरे होईपर्यंत तो झोंपू शकत नसे. एकलव्याप्रमाणे दिलीपने या कलांचे शिक्षण स्वतःच घेतले होते.

त्यावर्षी शृंगवर जमीनदाराची मुलगी मणिमाला हिचा अठरावा वाढदिवस मोठ्या धामधुमीत साजरा होणार होता. जमीनदारांनी दवंडी पिटवून सर्व जनतेलाच उपस्थित राहाण्याचे निमंत्रण दिले होते. साकेतपुरीच्या गांवकऱ्यांनी दिलीपला विनंती केली कीं ह्या शुभप्रसंगी एखादी अद्भुत व अनुपम वस्तू जमीनदारकन्येला भेट द्यायला तयार करावी. अशी वस्तू कशी असावी त्यावर दिलीपने बराच विचार केला, आणि अखेरीस लालचंदनाचे सिंहासन बनवायचा त्याने निर्णय घेतला. दुसऱ्याच दिवशी रक्तचंदनाची लांकडे मागवण्यांत आली. कामाला सुरवात झाली.

सिंहासनाच्या हातांची रचना राजहंसाच्या पंखांसारखी केली होती व हरीणांच्या पायांसारखे पाय केले. मागच्या प्रभावळीवर रंगीत दगड बसवले, व फुलवेलींची नक्षी कोरली. जेव्हां काम पूर्ण झाले, तेव्हां उरलेल्या चंदनाच्या लांकडातून त्याने एका लहानशा सुंदर बाहुलीची मूर्ती कोरली. ती मूर्ती अतिशय मनमोहक होती. ती त्याने स्वतःसाठी सुरक्षित ठेवायचे ठरवले. तिला सुरेखशी रेशमी साडी बनवली व अलंकारांनी ती मूर्ती सजवली.

सिंहासन व ती चंदनी बाहुली पाहून गांवकरी फारच खूष झाले. त्यांनी शृंगवरला जाऊन ते सिंहासन जमीनदाराच्या मुलीला भेट दिले. ते सुंदर सिंहासन पाहून ती बेहद खूष झाली. त्या

कलाकाराला भेटायची इच्छा तिने पित्याजवळ प्रकट केली. दिलीपला बोलावणे गेले.

दिलीपने येताना ती चंदनी बाहुलीदेखील आणली होती. मणिमालाला ती बाहुली खूप आवडली. तो कलाकारही तिला खूप आवडला.

''पिताश्री, ही अतिसुंदर बाहुली मला हवी.'' मणिमालाने सांगितलं.

''सरकार, क्षमा असावी. मी ही मूर्ती माझ्यासाठीच बनवली आहे. ती देता येणार नाही.'' दिलीपने स्पष्टच सांगितलं.

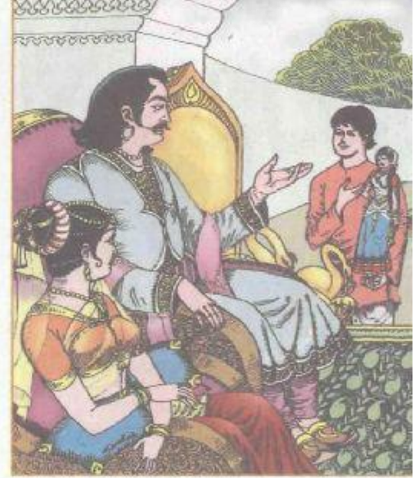
''मागशील ती किंमत मिळेल. सांग, किती हवेत?'' जमीनदाराने विचारलं.

''सरकार, ही बाहुली म्हणजे माझी कला आहे, माझा प्राण आहे. ती मी कुणालाही देणार नाही.'' दिलीपने निश्चयी स्वरांत सांगितलं.

''ही प्राणहीन बाहुली तुझा प्राण आहे? ही मणिमाला तुझी व्हायला तयार आहे. पण ती बाहुली माझ्या स्वाधीन कर.'' मणिमालाने म्हटलं. तिच्या मनांत दिलीप व त्याच्या कलेबद्दल प्रेम निर्माण झाले होते.

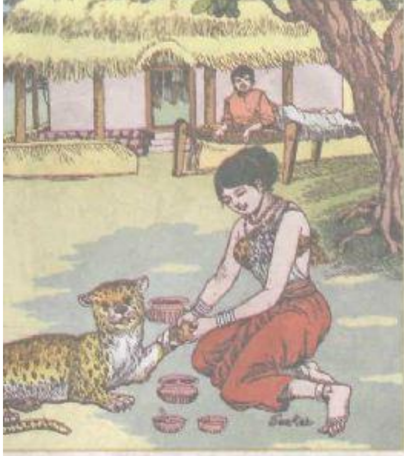
''ही बाहुली म्हणजे माझ्या मनांतल्या सुंदरीची प्रतिमा आहे. अशीच पत्नी मला हवी आहे. माफ करा, मी आपल्या इच्छेला होकार देऊं शकत नाही.'' दिलीपने गंभीरपणे सांगितलं.

त्याचा निश्चय आणि खंबीरपणा पाहून अहंकारी मणिमाला दुखावली गेली. पण आपला राग बाहेर न दर्शवता तिने पित्याकडे पाहिले. जमीनदाराला मुलीचे मन समजले. तो दिलीपला

म्हणाला, ''दिलीप, तू एक अद्वितीय कलाकार आहेस हे मान्य आहे! त्याबद्दल तुझं अभिनंदन! मी तुला सहा महिन्यांचा अवधी देतो. त्याकाळांत तुला तुझ्या इच्छेप्रमाणे अनुरूप मुलगी मिळाली तर ठीक. नाहीतर तुला ही बाहुली माझ्या मुलीला द्यावी लागेल आणि तिची इच्छा पूर्ण करावी लागेल. जर तू तसं केलं नाहीस, तर तुला माझ्या जमीनदारीमधून बहिष्कृत करीन.'' जमीनदाराने रागावून म्हटलं.

''आपली इच्छा!'' असे उत्तर देऊन दिलीप तिथून निघाला आणि आपल्या कल्पनेमधली सुंदरी शोधत गांवोगांवी हिंडत राहिला. त्याला कांही तशी गुणसुंदरी कुठे दिसली नाही. निराश होऊन एक दिवस थकलेल्या अवस्थेत तो अरण्यांतून जात होता. भुकेने कळवळला होता,

आणि उपाशी असल्यामुळे बेहोष होऊन खाली पडला. जेव्हां त्याला शुद्ध आली, तेव्हां आपण एका झोपडीत आहोत असे त्याला दिसले.

त्याच्यासमोर एक सामान्य रुपाची भिल्ल युवती होती. दिलीपने जेव्हां डोळे उघडले, तेव्हां त्या युवतीने त्याला प्यायला पाणी दिले आणि म्हटले, ''तुम्ही रानांत बेशुद्ध पडला होतात. त्या पर्वतदेवीची कृपा म्हणून आत्ता शुद्धीवर आला आहात. मला वाटतं डोंगरी लिंबाच्या सरबतात मद्य घातला होता, त्याचा प्रभाव तुमच्यावर पडला असावा. थांबा, मी आत्ताच वडिलांना बोलावते.''

असं म्हणून ती बाहेर पळाली. तिचं नांव मंगला होतं. तिचा पिता तिथल्या लोकांना जडीबुटीची औषधे देऊन उपचार करीत असे.

तो मुलीच्याबरोबर झोंपडीत आला व त्याने दिलीपची नाडी पाहिली व विचार करून म्हटले, ''तुम्ही फार अशक्त झाला आहात. चार दिवस इथे राहा आणि आराम करा. माझी ही मुलगी, मंगला, तुमची सेवा-शुश्रूषा करील.''

दिलीप कबूल झाला. चारी दिवस तो मंगलाकडे नीट बघत होता.

एका दिवशी एक वाघ शिकाऱ्याच्या हातून वांचला, पण जखमी झाला होता. त्याच्या पायातून रक्त वाहायला लागले. मंगलाने त्याच्या पायावर मलमपट्टी केली.

''तो क्रूर पाणी तुला खाऊन टाकील याची तुला भीती नाही वाटली?'' दिलीपने आश्चर्याने विचारले.

''नाही, ते क्रूर प्राणी आहे खरा, पण भूक लागेल तेव्हांच तो कुणावर तरी हल्ला करतो. आपल्या डोळ्यांमधे जर त्याला प्रेम, दया, दिसली तर तो क्रूर प्राणी आपल्याला त्रास देणार नाही.''

मंगलाने हंसून सांगितले. ती झाडपाला आणून बारीक वाटत होती, गरम काढे करून देत होती आणि वडिलांना मदत करत होती. सगळे घरकाम स्वतः करीत होती. गोड आवाजांत छान गाणीदेखील ती गात असे. कुणाला कसलीही मदत हवी असली तर ती पुढे होऊन मदत करीत असे.

चार दिवसानंतर निघण्यापूर्वी ती चंदनी बाहुली दिलीपने तिला देऊं केली व पुढे म्हटले,

''तुझी मदत मी कधीच विसरूं शकणार नाही. त्याची आठवण म्हणून ही बाहुली मी तुला भेट देतो आहे. घे.''

''नको, माझी मनोमन इच्छा आहे कीं या बाहुलीसारखी सुंदर पत्नी तुम्हाला मिळावी. तुम्ही सुखरूप घरी पोंचलात, तर तेवढे मला पुरेसे आहे.'' आणि तिने बाहुली घ्यायला नकार दिलाच, व आंतून रानांतल्या मधाची बुधली घेऊन तिने ती दिलीपला दिली.

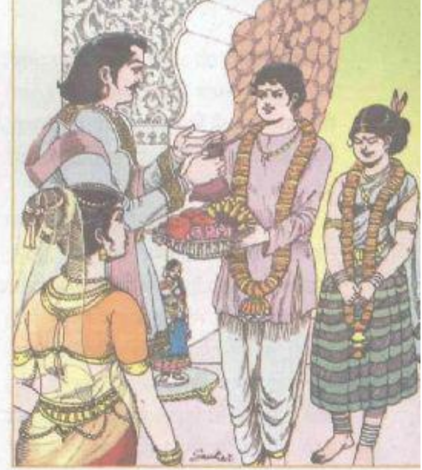
''तुझा मधच नव्हे, तर त्यापेक्षा जास्त गोड तुझे मन आहे. तू माझ्याशी लग्न करशील कां?'' दिलीपने आपल्या मनांतली गोष्ट तिला विचारली.

मंगला लाजली व हंसतच झोंपडीत गेली. आठवडाभरांतच मंगलाच्या वडिलांनी त्यांचे लग्न लावले आणि मंगलाची दिलीपबरोबर पाठवणी केली.

दिलीप पत्नीसह शृंगवरला गेला आणि जमीनदाराला भेटून त्याने सांगितलं, ''मालक, आपल्या कन्येने चंदनाची बाहुली मागितली होती, ती घ्यावी. मी ही बाहुली त्यांना देतोय. आपण स्वीकार करावा.''

''त्याची काय किंमत देऊं?'' जमीनदाराने विचारले.

''मी त्याची किंमत मागत नाही. मी ही त्यांना भेट देतो आहे.'' दिलीपने अत्यंत नम्रपणे सांगितले. त्याच वेळी तिथे आली आणि म्हणाली, ''ही भिल्ल तरुणी तुझ्या कल्पनेतली सुंदरी आहे कीं काय? बाहुली इतकी सुंदर आहे,

त्यामानाने ही कांहीच नाही. ही माझ्यापेक्षां सुंदर आहे वाटतं? पिताश्री, दिलीप हारला आहे. त्याची बाहुली घेऊन टाका आणि त्याला कठोर शिक्षा द्या.''

जमीनदाराने एकवार आपल्या मुलीकडे बघितले आणि नंतर दिलीपला म्हटले, ''दिलीप, मला माफ कर. माझ्या मुलीच्या अहंकारी आणि गर्विष्ठ स्वभावाची मला लाज वाटते. या बाहुलीची किंमत म्हणून नव्हे, परंतु तुझ्या विवाहाची भेट म्हणून मी तुला ही हजार नाणी देतो आहे. त्याचा स्वीकार कर.'' दिलीपने भेट स्वीकारली. जमीनदाराला प्रणाम केला आणि मंगलासह तो आपल्या गांवी जाण्यास निघाला.

वेताळाने ही गोष्ट सांगितली आणि राजाला विचारले, ''राजन्, दिलीपने एका बाहुलीसाठी

जमीनदाराची मुलगी आणि त्याची अपार संपत्ती स्वीकारायला नकार दिला. आणि शेवटी अशी भिल्ल मुलगी त्याने निवडली. ती सुंदरही नव्हती, किंवा संपन्नही नव्हती. हे त्याचे अज्ञानच नाही कां?

ठीक आहे, त्याने मंगलाशी लग्न केले. मग त्याने तिला घेऊन आपल्या गांवी परत जायचे. सरळ जमीनदाराकडे जायची काय जरूर होती? जर जमीनदाराने त्याला कडक शिक्षा दिली असती, तर मंगलावर अन्याय झाला नसता कां? त्याचा हा स्वभाव तिरकस नाही वाटत? हे पाहून असं वाटतं कीं दिलीप हा केवळ एक कलाकार आहे, त्याला विद्वत्ता, व्यवहारज्ञान हे मुळीच नाही.

असल्या मूर्खाची जमीनदार क्षमा मागतो आणि वर त्याला इनामही देतो. हे तुला विचित्र वाटत नाही कां? माझ्या शंकांची उत्तरे तुला माहीत असून तू मौन पत्करलेस तर तुझ्या मस्तकाची शंभर शकले होतील हे लक्षांत ठेव."

विक्रमाकनि म्हटले, "दिलीप केवळ एक निपुण कलाकार नाही, तर तो प्रामाणिकही आहे. सुंदर रूप असून भागत नाही, मनही सुंदर असावे लागते.

जमीनदाराच्या मुलीला पाहून हे सत्य त्याला उमजले. मंगलाला पाहून त्याला आंतरिक सौंदर्य कसे असते ते समजले. आणि त्याने तिच्याशी विवाह केला. जे इतरांचा मान राखत नाहीत, ज्यांच्यामधे अधिकाराचा दर्प भरलेला असतो, जे स्वार्थी असतात, ते माणूस म्हणवून घेण्याच्या योग्यतेचे नसतात.

मणिमाला त्याचे जिवंत उदाहरण आहे. दिलीपच्या वर्तणुकीत अविचारी किंवा अव्यवहारीपणा नाही. जमीनदाराला भेटायला जाणे ही त्याच्या सज्जनपणाची खूण आहे. ते पाहून जमीनदाराचेही डोळे उघडले आणि त्याने दिलीपची क्षमा मागितली."

राजाचे मौन भंग झाल्यामुळे वेताळ शवासहित अदृश्य झाला व पुन्हां झाडावरून जाऊन बसला.

(आधार : पद्मलता यांची रचना)

स्थापत्यशास्त्रांतले आश्चर्य

मुघल साम्राज्याच्या ऐन उत्कर्षाच्या काळाचे उदाहरण म्हणजे आगऱ्याचा किल्ला. हा शहाजहान बादशहाने इ.स. १६३८-४८ या दरम्यान बांधला. याच्या भिंती कठीण दगडांच्या बांधलेल्या आहेत. शत्रूंना रोखण्यासाठी दोन भिंती बांधलेल्या आहेत. बाहेरची भिंत ७० फूट उंच असून आंतली ३० फूट उंच आहे. या दोन्ही भिंतीमधे खंदक आहे. त्यांत पूर्वी सुसरी असत आणि दोन भिंतींमधल्या जमिनीच्या पट्ट्यावर हिंस्र वाघांचे वसतीस्थान होते. दिवाण-इ-आमच्या प्रशस्त इमारतीत बादशहा काळ्या संगमरवरी सिंहासनावर बसून जनतेला दर्शन देत असे. दिवाण-इ-खास हा खाजगी दरबार पांढऱ्या संगमरवरी दगडांचा आहे. जवळच्याच चमेली मनोऱ्यांत शाहजहानची बेगम मुमताजमहल राहात असे. तिने चौदाव्या अपत्याला जन्म दिला आणि ती वारली. याच जागेवर कांही वर्षांनंतर शाहजहानला कैदेत ठेवण्यांत आले होते. तिथल्या सज्जांतून तो यमुनेच्या पैलतीरावरच्या ताजमहालकडे पाहात आपले दिवस घालवीत होता.

तुम्हास माहीत आहे कां?

२४ कॅरट सोने असले तरी ते सर्वस्वी शुद्ध नसते. त्यांत थोडेसे तांबे मिसळलेले असते. शुद्ध सोने इतके नरम असते कीं साध्या हाताच्या

नुपुरांची छमछम

जयंत गंगवर जमीनदाराच्या कचेरीत काम करीत होता. तो फार हुशार व सुस्वभावी होता. म्हणून कचेरींत लागल्यानंतर थोड्याच दिवसांत त्याने चांगले नांव कमावले. प्रथम त्याचे आईवडील ललितपुरांत राहात होते. त्याला नोकरी लागल्यावर तेही गंगवरला आले, व मुलाबरोबर राहूं लागले. शहरांत असला तरी जयंतला आपल्या गांवाची आठवण येत होती. त्याची तिथल्या मित्रांशी मैत्री कायम होती. संधी मिळेल तेव्हां तो त्यांना भेटायला जात असे.

दिवाळीच्या सणानिमित्त जयंत कांही दिवस ललितपुरला राहायला आला. महेंद्र, शिवदास, गुणशेखर आणि मनोहर, हे त्याचे जानी दोस्त होते. तो गांवी आल्यामुळे ते बेहद्द खूष झाले. त्यांची घरे एकमेकांशेजारीच होती. जयंत चार दिवस राहाणार होता, म्हणून त्याने एकेक दिवस प्रत्येक मित्राकडे राहायचे ठरवले.

पहिल्या दिवशी जयंत महेंद्रच्या घरी राहिला. जेवण झाल्यानंतर हे मित्र लहानपणीच्या आठवणींत रंगले होते. गांवातल्या गप्पा व देशांतली राजकीय परिस्थिती यांचीही चर्चा झाली. त्यानंतर इतर तिघे आपापल्या घरी गेले.

रात्री झोंपण्यापूर्वी महेंद्रने अत्यंत भक्तीभावाने हनुमानाचे स्मरण केले व हनुमान चालिसाचे पठण केले. जयंत हंसत म्हणाला, "अरे वा, तुझी देवभक्ती बरीच वाढलीय. बैरागी वगैरे होण्याचा बेत नाही ना?"

"नाही रे, एकूण वातावरणांत भीती वाढते आहे. म्हणून रक्षण करण्यासाठी हनुमानाची प्रार्थना मी करतो, तो संकटमोचन आहे ना?" महेंद्र म्हणाला.

"कां?" जयंतने विचारलं.

"ती एक मोठी कथा आहे. रात्र फार झालीय, झोप आता." असं म्हणून महेंद्रने विषय टाळला व कारण सांगितले नाही. जयंत कांही न बोलता झोपी गेला.

मध्यरात्रीनंतर जयंतला जाग आली. त्याला नुपुरांचा छमछम असा मंद आवाज ऐकूं आला. त्याने वळून पाहिलं तर महेंद्रने पांघरूण ओढून घेतलं होतं, तो भीतीने थरथर कांपत होता आणि कांहीतरी मंत्र पुटपुटत होता. थोड्याच वेळांत नुपुरांची छमछम बंद झाली.

सकाळी जयंतने महेंद्रला त्या आवाजाबद्दल विचारलं.

"तुलसुद्धां तो आवाज ऐकूं आला कां? काय सांगू? एक महिना झाला, ही कामिनी डाकीण इथे तिथे फिरत असते. घर सोडूनही जाता येत नाही. स्वतःचे घर सोडून कसा जाणार? त्या डाकिणीपासून सुटका व्हावी म्हणून मांत्रिकाची मदत घेतली. गंडादोरा बांधला. त्यासाठी भरपूर खर्च केला. पण कांहीही उपयोग झाला. नाही."

"अरे मित्रा, हल्लींच्या या दिवसांतदेखील तू भूत, पिशाच. यांच्यावर विश्वास ठेवतोस?" जयंतने आश्चर्याने विचारलं.

"अरे, नाहीतर काय करूं? जेव्हांपासून त्या नुपुरांचा आवाज कानावर येऊं लागला, तेव्हां-पासून घरामधे सगळं कांही अशुभ होऊं लागलंय."

महेंद्र म्हणाला. "पण याबाबतीत तू आपल्या मित्रांशी कांही बोलला नाहीस कां? त्यांनी कांहीतरी उपाय सुचवला असता. ही काय गडबड आहे त्याचा उलगडा झाला असता." जयंतने विचारलं.

"ह्याबाबतीत त्यांना कांही सांगितलं तर ते मलाच अंधश्रद्धाळू, गांवढळ, जुनाट, वगैरे म्हणतील, आणि माझी टिंगल करतील, म्हणून मी गप्प बसलो." महेंद्र म्हणाला.

दुसऱ्या दिवशी जयंत शिवदासच्या घरी राहिला. त्या रात्रीदेखील त्याला नुपुरांची छमछम ऐकूं आली. इथें तो आवाज जरा मोठा वाटत होता.

दुसऱ्या दिवशी जयंतने याबद्दल शिवदासला जेव्हां विचारले, तेव्हां शिवदासने उत्तर दिले, "मोठ्याने बोलूं नकोस. ह्या आवाजाबद्दल मी देवळांतल्या पुजाऱ्यांजवळ बोललो, तर ते म्हणाले कीं ही छमछम महालक्ष्मीची आहे, आणि ती घरांत प्रवेश करायला काचकूच करते आहे. तिला प्रसन्न करण्यासाठी त्यांनी माझ्यासाठी खास पूजा व खर्चिक अर्चना केल्या आहेत."

नागेश्वर गर्ग

त्यावर जयंत कांहीच बोलला नाही. "कांही झालं तरी ही गोष्ट आपल्या मित्रांना मात्र सांगू नकोस हां!" एखादे गुपित सांगावं अशा थाटांत शिवदास बोलला.

तिसरी रात्र जयंतने गुणशेखरच्या घरी घालवली. त्यारात्री तो नुपुरांचा छमछम आवाज जरा मोठ्याने ऐकूं येत होता. जयंतने बघितलं तर गुणशेखरही जागाच होता. जयंतने विचारलं, "नुपुरांचा आवाज ऐकूं येतोय ना?"

"हो, अरे, कांही दिवसांपासून मीही हा आवाज ऐकतोय. आमच्या घराच्या मागल्या अंगणातल्या जमिनीत गुप्तधन आहे. ते बाहेर येण्यासाठी धडपडते आहे. हा त्याचाच आवाज आहे. म्हणून मी रोज मागल्या अंगणात थोडेफार खणतो. पण अजून ते कांही सांपडलेले नाही. पण हे मात्र कुणालाच सांगू नकोस." गुणशेखरने हळूं आवाजांत सांगितले.

जयंत पडल्यापडल्या विचार करीत होता. त्याच्या मित्रांनी ह्या आवाजाची जी कारणे सांगितली, ती कांही खरी नव्हती, पण त्याच्यामागे कांहीतरी वेगळेच कारण असावे असे जयंतला वाटले. प्रत्येकाने आपापल्या स्वभावानुसार कांहीतरी अनुमान काढले होते. खरं काय असेल ते पाहाण्याचा त्यांनी प्रयत्नच केला नव्हता.

चौथ्या दिवशी जयंत मनोहरच्या घरी राहिला, तेव्हां त्या रात्री तर नुपुरांची छमछम फारच जवळून ऐकूं येत होती. जयंतने पाहिलं

तर जेव्हां आवाज आला तेव्हां मनोहर शेजारच्या खोलींत गेला होता. थोड्या वेळानंतर छमछम आवाज बंद झाला. मनोहर परत आला आणि निमूटपणे पलंगावर झोंपला.

सकाळीं, जयंतने मनोहरला नुपुरांच्या त्या छमछम आवाजाबद्दल विचारले, तेव्हां मनोहरने खाली मान घालून सांगितले, "तुला तर ठाऊक आहे कीं माझं नुकतचं लग्न झालंय. माझ्या बायकोला झोंपेंत चालण्याचा आजार आहे. आता रोज मी जागा राहून तिच्यावर कांही रात्रभर लक्ष ठेवूं शकणार नाही. म्हणून मीच तिच्या पायांत नुपूर बांधायची युक्ती केली. जेव्हां ती झोंपेत चालायला लागते, तेव्हां त्या नुपुरांच्या आवाजाने मी जागा होतो. मी उठून तिला परत घेऊन येतो आणि तिला पलंगावर झोपवतो. एकदा ती झोंपली, कीं मग मात्र पुन्हां उठत नाही."

"पण मग तुझ्या बायकोच्या नुपुरांचा आवाज दिवसा कसा ऐकायला येत नाही?" जयंतने शंका व्यक्त केली.

"तिला पायांत नुपुर, सांखळ्या, घालायला मुळीच आवडत नाही. म्हणून ती झोपली की नंतरच मी तिच्या पायांत नुपूर बांधतो आणि ती उठण्यापूर्वी ते काढून ठेवतो. आत्ताच तर आमचं लग्न झालंय. हळूंहळूं तिला समजावून सांगेन, आणि मग तिला नूपुर घालायची संवय करायला लावीन." मनोहर म्हणाला.

नुपुरांच्या छमछम आवाजाचे रहस्य आता उलगडले. दुसऱ्या दिवशी जेव्हां सर्वजण एकत्र भेटले, तेव्हां जयंतने त्यांना सांगितले, "तुम्ही जो आवाज ऐकलात, तो ना कामिनी पिशाचिनीचा होता, ना महालक्ष्मीचा होता. तो होता मनोहरच्या पत्नीच्या पायांतल्या नुपुरांचा! आता तरी तुम्ही आंधळेपणाने उगीच पैसे खर्च करूं नका. पुन्हां असा कांही प्रसंग ओढवलाच, तर तर्कशुद्ध व संगतवार विचार अगोदर करा, आणि नंतर त्यावर उपाय करा. आता निवांत व शांत मनाने तुम्हाला जगता येईल."

आपल्या अविचारीपणाबद्दल त्याचे मित्र शरमिंदे झाले होते. पण नंतर मात्र एकमेकांकडे बघितल्यावर त्यांना हंसू आवरेना.

खास बातम्या

अंतराळवीरांना फिल्म दाखवली

आधुनिक विमानांत प्रत्येक आसनासाठी टीव्हीचा पडदा असतो. यात्रिकांना दिलेल्या यादीतून चित्रपट निवडता येतो. आंतरराष्ट्रीय स्पेस स्टेशनवरच्या वीरांना हॅरी पॉटरचा चित्रपट पाहायची इच्छा होती.

'नासा'ने त्यांना तो दाखवून खूष केले! लक्षांत घ्या, हे स्पेस स्टेशन पृथ्वीपासून ३५४ किमी दूरवर अवकाशात प्रदक्षिणा घालते आहे. आता कांहीही शक्य आहे, नाही कां?

भारतीय अंतराळ वीरांगना

मलेशियांत स्थायिक झालेली पस्तीस वर्षांची वनजा शिवसुब्रह्मण्यम अॅंजिनियर आहे. आंतरराष्ट्रीय स्पेस स्टेशनवर पुढल्या वर्षीं राहाण्यासाठी तिची निवड झाली आहे.

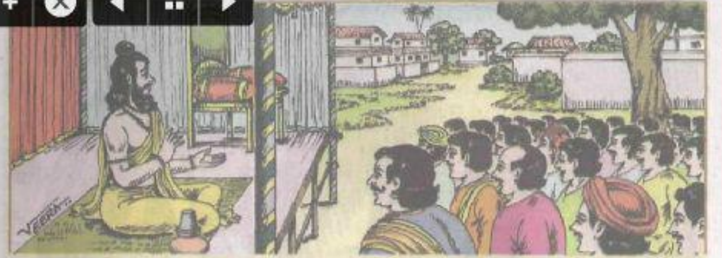
मलेशियांतल्या तिघा पुरुष उमेदवारांबरोबर प्रशिक्षण घेण्यासाठी व वैद्यकीय व तांत्रिक चांचण्यांसाठी ती सध्यां मॉस्कोतल्या रशियन स्पेस अेजन्सीबरोबर आहे.

न्यूट्रीन कोडे - ३

१. भारतांतल्या कोणत्या एकाच राज्यांत हिऱ्यांची खाण आहे?
अ) महाराष्ट्र आ) मध्य प्रदेश
इ) राजस्थान ई) कर्नाटक

२. अरबी समुद्राला खालीलपैकी कोणती नदी मिळते?
अ) नर्मदा आ) गोदावरी
इ) कृष्णा ई) कावेरी

गोल दगडाची कहाणी

विद्यानंदस्वामी विजयपुरांत आले होते. त्या दिवशी संध्याकाळी ते प्रवचन देणार होते व नागरिकांना भेटणार होते. सुरेख रितीने सजवलेल्या मंचाच्या डाव्या बाजूला एका खास आसनाची व्यवस्था केली होती. जमीनदार जगपती राव यांनी विद्यानंदांचा आपल्या घरी पाहुणचार तर केलाच, त्याशिवाय त्यांच्या प्रवचनासाठी आवश्यक ते धनही दिले होते. त्यांच्यासाठीच ते आसन ठेवले होते. पण जगपती राव तिथे न बसता ते खाली इतर श्रोत्यांच्याबरोबर बसले.

विद्यानंद स्वामी ते पाहून प्रसन्न झाले व म्हणाले, "मानवांत जे गुण असायला हवेत, त्यांत विनय हा प्रमुख आहे. विनय असला की सहनशक्ती, श्रद्धा, हे गुण आपोआप येतात. असं म्हणतात कीं मनुष्याला संपत्ती, पत्नी, घर व संतान जी मिळतात, ती सारी पूर्वजन्मीची पुण्याई असते. पण त्यावर भरंवसा ठेवून गप्प बसणे हा कांही शहाणपणा नसतो. इहलोक व परलोकांतल्या सुखासाठी निरंतर प्रयत्न हवेत. त्यापेक्षांही जास्त हवी परमेश्वरी कृपा. तेव्हांच जीवनाचे ध्येय साध्य होऊं शकते आणि सद्‌गती प्राप्त होते. तोपर्यंत सहनशक्ती आवश्यक असते. त्यासाठी नम्रपणा हवा. जीवनांत चढउतार असले तरी विनय हा हवाच. त्याची संवय असावी. घमेंड नसावी. उदाहरण म्हणून मी तुम्हाला एक गोल दगडाची कहाणी सांगतो. लक्ष देऊन ऐका." आणि ते सांगू लागले.

गोदावरी नदीच्या कांठावरच्या सुंदर प्रदेशांत आंबे, फणस, नारळ व केळ्यांसारखी फळझाडे होती. एकदा गोदावरीला पूर आला. त्या पुराच्या पाण्यांत गाळाबरोबरच डोंगरातून घरंगळत आलेले कांही दगडही होते. त्या गडगडत येणाऱ्या दगडांच्याबरोबर एक गोल दगड वाह्यात आला,

आणि कांठावरच्या नारळाच्या झाडांमधे येऊन रुतला. तो नारळाच्या मुळांत अडकला होता त्यामुळे तो पुढे जाऊं शकेना. हळूंहळूं पूर ओसरला. सूर्याच्या किरणांमुळे तो दगड चमकायला लागलेला पाहून नारळाच्या झाडांना आश्चर्य वाटले. एका परिपक्व नारळाने त्या दगडाला म्हटले, "अे, कोण आहेस रे तू? कुठून आलास? इथे कां थांबलास?" त्याने गर्जतच विचारले.

दगड गप्प राहिला. तेव्हां दुसऱ्या झाडावरच्या नारळाने त्याची टवाळी करीत म्हटले, "ह्याची कथा मला चांगलीच ठाऊक आहे. ह्याचा जन्म पर्वतांत होतो आणि प्रवाहाबरोबर तो खाली येत राहातो. प्रवाहाच्या वेगामधे मोठ्या दगडांचे लहानलहान तुकडे होत राहातात. हादेखील त्या बारीक दगडांपैकीच एक आहे. गडगडत इथे आला, जखमा सोसल्या आणि आता त्याचा गरगरीत गोल आकार झालेला दिसतो आहे. बिचारा पुरामुळे इथे आपल्यांत आला आणि अडकला; नाहीतर आणखी जखमा सोशीत त्याचा एक लहानसा वाळूचा कण झाला असता आणि समुद्राच्या तळाशी जाऊन हा थांबला असता."

"बिचारे हे गोल दगडगोटे; सहनशक्तीला देखील कांहीतरी सीमा असावी! आता आमचं पहा, आम्ही आत्माभिमानाने भरलेले असतो. आभाळाला स्पर्श करीत आनंदाने आणि अभिमानाने आम्ही जगतो." आणखी एका

नारळाने सांगितले. तरीदेखील तो गोल दगड गप्प होता. असाच कांही काळ उलटला.

नदीजवळच्या एका गांवात एक शिवालय होते. तिथला पुजारी एका थाळींत नारळ, गंध, फुले, उदबत्ती, देवापुढे ठेवून पूजा करीत होता. नारळाने आपले तिन्ही डोळे उघडले आणि तो देवाकडे पाहूं लागला. तिथे गोल काळा दगड चमकत होता. तो उंचावर ठेवलेला होता. नारळाला झाडांमधे अडकलेल्या त्या गोल दगडाची आठवण झाली. तो नारळ त्या दगडाचा विचार करीत होता. तेवढ्यांत गोल दगड नारळाला म्हणाला, "अरे मित्रा, त्यावेळची तुमची उच्च स्थिती व स्वाभिमान कुठे गेले? तूच म्हणत होतास की सहनशक्तीला देखील सीमा असावी. माझी चेष्टा करीत म्हणत होतात कीं मला ह्या गोष्टींची माहिती नाही, मला स्वाभिमान नाही, अपमान सोसणे हेच माझ्या भाग्यांत लिहिलेले आहे, वगैरे, वगैरे! माझ्यावर दया दाखवत होतात आणि स्वतःला अमर, अटल समजत होतात. पण आता काय झाले?"

तेवढ्यांत पुजा ाने आ ल्या हा ति नारळ घेतला आणि दगडावर आ टून त्य दोन तुकडे केले. पश्चात्तापाने ना ठ दगडाला म्हणाला, "मित्रा, मला क्षमा क त्या दिवशी उंच झाडावर होतो, स्वतःला उ समजत होतो, आणि तुला शिव्या दत होतो. आता माझी वाईट परिस्थिती आहे. मी स्वतःला समर्पित करतो आहे. आमच्यापेक्षांही उंच पर्वतावर तुझा जन्म झाला, पवित्र गोदावरीत राहिलास आणि पूजेसाठी योग्य बनलास. सहनशक्तीपेक्षां जास्त मोठा असा कोणताही गुण नाही, हे तू सिद्ध केलंस." त्यानंतर शिवाला अर्पण केलेला नारळही पवित्र झाला व प्रसादरूपाने भक्तांना तो वाटला गेला."

विद्यानंद स्वामींनी पुढे म्हटलं, "नदीच्या प्रवाहांत अडकलेल्या गोल दगडाच्या प्रमाणे माणसांनादेखील जीवनामधे उतार-चढावाशी सामना करावा लागतोच. सारे कांही सहन करून जो माणूस सन्मार्गावर चालतो, तो एक दिवस उन्नत स्थिती प्राप्त करतो आणि धन्य म्हणवला जातो."

चांदोबा प्रश्नावली-११

Co-sponsored by
Infosys FOUNDATION,
Bangalore

देणाऱ्यांपैकी एकाला
रु.२५०/- दिले जातील.

या प्रश्नावलीत विचारलेले सर्व प्रश्न २००५ मधे जानेवारी ते डिसेंबर या अंकांत असलेल्या गोष्टींवर आधारित आहेत. तुम्ही त्या वाचलेल्या आहेत. जर तुम्हाला त्या आठवत असल्या तर तुम्ही लगेच उत्तरे देऊं शकाल. लक्षांत नसतील तर बाराही अंक पुन्हां नजरेखालून घाला. म्हणजे उत्तरे शोधताना मजा वाटेल.

**अचूक उत्तरे देणाऱ्यांची संख्या एकापेक्षां जास्त असेल तर बक्षिसासाठी सोडत काढण्यांत येईल व पांच विजेत्यांना समान रक्कम वाटून दिली जाईल.*

त्यासाठी : १. उत्तरे लिहा. २. आपले नांव, वय (१६ वर्षांखालील मुलांसाठीच ही स्पर्धा आहे) व पिनकोडसहित पत्ता. ३. एका कुटुंबातून एकाच व्यक्तीला भाग घेता येईल. ४. वर्गणीदार असलात तर तो क्रमांक. ५. पाकिटावर चांदोबा प्रश्नावली-९ असे लिहा व चंदामामाचा संपूर्ण पत्ता लिहून आम्हाला पाठवा. ६. डिसेंबर अखेर आपली प्रवेशिका आम्हाला मिळाली पाहिजे. ७. फेब्रुवारी '०७च्या अंकात निकाल जाहीर होईल.

१. "बुद्धिमान लोक जेव्हां एखादा अपराध करतात, तेव्हां शिक्षा देणाऱ्याबद्दल आपली कृतज्ञता व्यक्त करतात." शिल्पाचार्यांचे बोलणे ऐकून राजाने आपली चूक सुधारली. तो राजा कोण होता? हा कोणत्या गोष्टींतला अंश आहे?

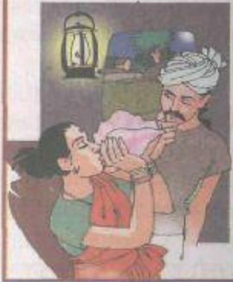
२. आंतरराष्ट्रीय गरिबी निर्मूलन दिवस केव्हां असतो?

३. सिद्धार्थ जेव्हां कठोर तपश्चर्या करीत होते, तेव्हां एका गर्भवती गोपिकाने नवस केला होता कीं जर तिला मुलगा झाला तर ती पुन्हां त्यांच्या दर्शनाला येईल. त्या गोपिकेचे नांव काय?

४. भल्याबुऱ्याचा निर्णय प्रामुख्याने मनांतला उद्देश असतो, त्या व्यक्तीचे कर्म नसते. हे धर्मसूत्र कोणत्या वेताळकथेत सांगितलेले आहे?

५. पिढ्यानपिढ्या चालत आल्या नांवाखाली कांही कायदे डोळे मिटून अंमलात आणले जातात. त्यामुळे अनेकदा अनर्थ होतात. हे करणे चूक आहे, अशी सूचना कोणत्या कथेंत दिलेली आहे?

६. हे चित्र कोणत्या कथेंत आहे?

न्हाव्याचे नशीब उजळले!

सेवाराम हा एक गरीब न्हावी होता. गरीब म्हणण्याचे कारण की त्याला आपल्या कुटुंबाची साधी गुजराण करण्याइतकी देखील कमाई होत नव्हती. एखाद्या दिवशी डाळ, तांदूळ, भाजी आणण्याइतके पैसे मिळत, तर दुसऱ्या दिवशी फक्त तांदूळ विकत घेण्यापुरतेच पैसे असत. हल्ली तर त्याची बायको शिवानी त्याला रागाने बावळट, नालायक, असेही म्हणायला कमी करत नव्हती. ती माहेरच्या चांगल्या परिस्थितीचे वर्णन करी. तिथे तिला चांगलेचुंगले खायला प्यायला व सुंदर कपडे मिळत होते.

एका संध्याकाळी सेवाराम हात हालवीत घरी परत आला. झोंपी जाईपर्यंत शिवानीने त्याच्यावर आगपाखड केली होती. त्याला बराच वेळ झोंप येत नव्हती. त्याने मनाशी कांहीतरी निर्णय घेतला आणि नंतरच त्याला जरा वेळ झोंप लागली. तो पहाटे उठला, त्याने स्नान केले आणि कंगवे, फण्या, वस्तरे, कात्री, केसाची तेले, वगैरे रोजचे सामान त्याने धोपटींत घातले आणि तो घरांतून निघाला. "आता मी परत येईन, तो पुरेसे पैसे मिळवल्या-नंतरच येईन!"

दारांत उभी राहून बघत राहाणाऱ्या शिवानीला त्याने बजावले. ती पाहातच राहिली. तिने त्याला परत बोलावले नाही. त्या गांवात रोज दाढी करून घेणारे किंवा वरचेवर हजामतीसाठी बोलावणारे सधन लोक नव्हते, ह्याची तिला जाणीव होती. गांवातले गरीब गांवकरी जमेल तेव्हांच आणि जमेल तितकेच पैसे सेवारामला देत होते. पुष्कळदा नंतरचा वायदा करीत होते. साहजिकच, सेवाराम बिचारा सदा गरीब बापुडाच राहिला होता.

गांवातून बाहेर पडल्यावर तो बराच वेळ चालत होता. त्याने डेरेदार वृक्षाखाली जरा आराम केला, कुणीतरी वाटसरू दिसला तर एखादी झटपट दाढी वा हजामत करून पुढचे मोठे गांव गांठता येईल, अशी भाबडी आशा त्याला वाटत होती. पण कुणीच दिसला नाही. रात्र झाली तेव्हां त्याने एका उंच झाडाच्या खाली थकलेले हातपाय पसरले आणि त्याला लगेच झोंप लागली.

त्या झाडावर एक भूत राहात होते. त्याला सेवारामचे जोरदार घोरणे ऐकूं आले. चांगले भोजन मिळणार या आशेने भूत खाली आले. या माणसाला प्रथम घाबरवायचे आणि नंतर पकडायचे, असा भुताने विचार केला. त्याने मोठ्याने आवाज काढले, पण सेवाराम गाढ झोपलेला होता. भुताने सेवारामचे खांदे पकडून त्याला गदागदा हलवले. जेव्हां सेवाराम हळूंहळूं डोळे उघडायला लागला, तेव्हां भुताने वेडीवांकडी भेसूर मुद्रा केली. "आता मी तुला आनंदाने खाऊन टाकणार आहे!" असे किंचाळत भुताने सेवारामच्या गळ्याजवळ आपले हात नेले.

खूप लांबवर चालत आल्यामुळे सेवाराम इतका थकला होता, कीं मरणाची त्याला फिकीर नव्हती. जर त्याच्या नशिबांत भुताचे जेवण व्हायचा योग असला, तर तेच होणार होते. पण अचानक त्याला बायकोची आठवण आली. तो जर मेला, तर तिचा सांभाळ कोण करील? त्याला तिची काळजी होती. तिच्यासाठी त्याला जगणे भाग होते. त्याला एक युक्ती सुचली. "मूर्खपणा करूं नकोस!" सेवारामने भुतासमोर हात हालवून म्हटले. पण भूत कांही जागचे हलले नाही. "मी एक भूत पकडून ठेवले आहे, ते तुला पाहायचे आहे कां?" सेवारामने आपली धोपटी उघडली व त्यांतून हातांत धरायचा आरसा त्याने बाहेर काढला, व भुतासमोर धरला. "हे बघ-माझ्या या पिशवींत आणखी आहेत झोपलेली!"

आरशांतला भेसूर चेहरा पाहून भूत दचकले. एक चीत्कार काढून ते म्हणाले, "आऽऽअूऽऽ! मला तुझ्या पिशवींत या भयंकर प्राण्यांबरोबर नको रे ठेवूस!" त्याने विनवीत सेवारामचे हात धरले.

न्हाव्याच्या हातांत अजून आरसा होताच. तो दरडावून म्हणाला, "मी नाही ठेवणार, पण त्यासाठी तू पहांट होण्यापूर्वी मला कांही मौल्यवान रत्नें आणून दिली पाहिजेस."

क्षणार्धांतच भूत दिसेनासे झाले. न्हाव्याने आपल्या धोपटीत आरसा परत ठेवला आणि कोंबडा आरवण्याची तो वाट पाहूं लागला. पण पहांटेपूर्वींच एक गठुळें घेऊन भूत परत आले. त्याने ते गठुळे सेवारामसमोर ठेवले, आणि उघडून त्यांतली चमचमणारी रत्ने दाखवली.

"ठीक आहे, मी आता तुला जाऊं देतो. मी गांवात जाईन आणि संध्याकाळी उशीरा इथे परत येईन." असं म्हणून सेवारामने मोठ्या गांवाचा रस्ता धरला. त्याला ती रत्ने विकून थोडेफार पैसे कमवायचे होते. त्याच्या खेडेगांवात ती नेऊन त्याला कांहीच उपयोग झाला नसता.

त्याशिवाय ती सगळी रत्ने एकाच वेळेला विकणेही योग्य झाले नसते. म्हणून जवाहिऱ्याकडे जायच्याऐवजी सेवारामने गांवातला वस्तू गहाण ठेवून पैसे देणारा सावकार शोधला. महिनाभरा-साठी ती रत्ने सावकाराकडे ठेवून सेवाराम नंतर ती घेऊन जाणार होता असे ठरले. सावकाराने रत्ने पारखून घेतली. ती खरी होती हे पाहिल्या-नंतर त्याने सेवारामला वाजवी किंमत उसनी दिली.

परत जाण्यापूर्वी सेवारामने चांगली खानावळ कोणती आहे ते सावकारला विचारून घेतले. सेवारामला खूप भूक लागली होती. खानावळ मिळाल्यावर सेवाराम पोटभर जेवला. एका बंद घराच्या रिकाम्या ओसरीवर त्याने दुपारी चांगली

झोंप काढली. संध्याकाळपर्यंत तो ताजातवाना झाला आणि ज्या झाडाखाली रत्ने मिळाली होती, त्या झाडा-जवळ तो परत गेला.

एव्हाना अंधार झाला होता. त्याने आपल्या धोपटीवर डोके ठेवले आणि तो लवंडला. त्याला झोप आली नाही. तो भुताची वाट पाहात होता. त्या भुताने जवळच्या दुसऱ्या झाडावर राहाणाऱ्या एका भुताला बोलावले होते आणि आदल्या रात्री काय घडले ते त्याला सांगितलेले होते. दोन्ही भुतांनी मिळून ती दिलेली रत्ने परत कशी मिळवता येतील, त्याची एक योजना आंखली, व तो आरसाही चोरायचा, असे त्यांनी ठरवले. मध्यरात्र झाली तशी दोन्ही भुते सावकाश खाली उतरली, आणि सेवाराम जागा आहे कीं झोपला आहे, तो पाहायला लागली. कारण त्याच्या नकळत ते धोपटी त्यांना पळवायची होती.

सेवारामने झोपेचे नुसते सोंग केलेले होते. तो अगदी सावध होता. त्या दोघांनी त्याची धोपटी जराशी ओढली आणि सेवारामने टुणकन उडी मारली. चटकन त्याने आपली धोपटी उघडली व त्यांतून आरसा आणि कात्री बाहेर काढली. एका हातांत आरसा आणि दुसऱ्या हातांत कात्री पकडून तिची दोन्ही टोके त्या दोघां भुतांच्याकडे त्याने वळवलेली होती. तो कात्रीने कापण्याचा आवाज करीत राहिला. त्याने आरसा भुतांच्यासमोर धरला होता. आता भुतांना आरशाची भीती वाटली कीं कात्रीची वाटत होती, हे सांगणे कठीण होते. ते परत झाडावर चढून बसणार, तितक्यांत सेवाराम ओरडून म्हणाला, "माझं बोलणं पुरे होईपर्यंत हलूं नका. आज तुमच्यापैकी एकजण मला सोन्याच्या मोहरा आणून देईल. पहांटेपूर्वी तुम्ही इथे परत यायला हवे. जर तुम्ही आला नाहीत तर याद राखा - माझ्या पिशवींत असलेल्या इतर भुतांप्रमाणेच तुमची अवस्था होईल."

दुसरे भूत आता भिऊन पळायला लागले. सेवारामला हंसू आले, पण त्याने कात्री व आरसा घेऊन लढायला जाणाऱ्या सैनिकासारखे आपले रणनृत्य तसेच चालू ठेवले. पहिले भूतही आता

पार बावचळून गेले होते. पहांटेपूर्वी जर त्याचा मित्र परत आला तर त्यांना परत झाडावर जाता आले असते.

दुसरे भूत पहांट व्हायच्यावेळी परत आले. त्याने एक लहानसे गांठोडे उघडून त्यांतली सोन्याची नाणी सेवारामला दाखवली. तेव्हां सेवारामला फारसे आश्चर्य वाटले नाही. आपली शस्त्रे हातांत तशीच धरून तो म्हणाला, "आता पहांट झालेली आहे, आणि मला जायला हवे. मी संध्याकाळी पुन्हां येईन, आणि तुम्ही दोघेही जर नीट वागलात, तर मी माझ्या धोपटीतली भेसूर मंडळी तुमच्याजवळ देईन. तेव्हां आत रात्रीपर्यंत थांबा."

त्याने कात्री व आरसा धोपटीत ठेवला व तो निघाला. दिवस उजाडला होता, तेव्हां भुतांना त्याच्याबरोबर जाणे कांही शक्य नव्हते. सेवाराम मोठ्या गांवाच्या दिशेने न जाता, आपल्या खेडेगांवी जायला निघाला. त्याला बघून शिवानीला नवल वाटले. तिला वाटलं होतं कीं तो बरेच दिवस बाहेरगांवी जाईल.

दोन दिवसांत कायकाय घडलं ते सेवारामने शिवानीला सांगितलं. शिवानी थक्क होऊन त्याच्याकडे बघतच राहिली. जेव्हां ती भानावर आली तेव्हां ती त्याला म्हणाली, "साऱ्या जगांतले तुम्ही सर्वांत हुशार आणि चतुर पुरुष आहात."

"मी याच शब्दांची वाट पाहात होतो." आता श्रीमंत झालेल्या सेवाराम न्हाव्याने उत्तर दिले.

मूल्यवान स्मारक

शिववर्मा हा विदिशा राज्याचा शासक होता. त्याच्या राज्यांत प्रजाजन सुखी होते. त्या वृद्ध राजाच्या मनांत एक विचित्र इच्छा निर्माण झाली. त्याने लागलीच आपल्या चारी मंत्र्यांना बोलावून सांगितले, "प्रजेने माझी कायम आठवण ठेवावी अशी माझी इच्छा आहे. म्हणून मला एक स्मारक निर्माण करायचे आहे. ते कसे असावे याबद्दल तुम्ही सल्ला द्या."

विष्णुशर्मा हा वृद्ध मंत्री म्हणाला, "महाराज, किंमती संगमरवरी दगडाचे एक अप्रतिम मंदिर बांधावे."

दुसरा मंत्री अनंतशर्माने सल्ला दिला, "त्या सुरेख संगमरवरी मंदिरात जर मूल्यवान रत्ने लावली, तर जेव्हां प्रजाजन ती पाहातील, तेव्हां त्यांना आपले जुने वैभवशाली दिवस आठवतील, ते आपली प्रशंसा करतील आणि त्यांत धन्यता मानतील."

"त्या मंदिरात जर आपली सुवर्णप्रतिमा विराजमान झाली तर प्रजेला आपण सदैव जिवित आहात असेच वाटेल." तिसऱ्या मंत्र्याने मत दिले.

चौथा मंत्री मणिशर्मा मात्र निमूट बसला होता. तेव्हां शिववर्माने त्याला विचारले, "तुम्ही गप्प आहात. तुमचं याविषयी काय मत आहे?"

"तिघा मंत्र्यांचे अभिप्राय आपले वैभव जरूर दर्शवतात. पण काळ बदलूं शकतो. भविष्यांत काय घडेल ते सांगता येणार नाही. आपण त्यांत अनभिज्ञ असतो. त्यांतून हे कलियुग आहे. कांहीजण म्हणतात सत्ययुग होऊन गेले. पण कांहीजणांचा गाढ विश्वास आहे कीं आगामी काल मानवजातीसाठी शुभप्रद आहे. त्यांत काय खरं आहे, ते सांगता येणार नाही. उद्या कांहीही होवो, सामान्य जनतेच्या कल्याणासाठी कोणतेही काम केले तरी ते चांगलेच होईल. प्रजा ते लक्षांत ठेवील. म्हणून माझं मत आहे कीं तिन्ही मंत्र्यांच्या विचाराप्रमाणे सुंदर मंदिर तर अवश्य बांधावे. पण त्याच्या चारी बाजूंना तऱ्हेतऱ्हेची फुलझाडे व फळझाडे लावावीत व एक उद्यान तयार करावे. त्यांत एक विश्रामगृह असावे. तिथे येणाऱ्या यात्रिकांची थकावट दूर होऊं शकेल." मणिवर्माने स्पष्टपणे आपले विचार मांडले.

महाराजांना ही कल्पना आवडली. ते म्हणाले, "मणिशर्मा, तुम्ही रास्त सल्ला दिलात. जीवन म्हणजे एक बुडबुडा. मी किती दिवस आहे ते मला ठाऊक नाही. प्रजेच्या हिताची कामे लगेच सुरुं केली पाहिजेत. उत्तरेला वाहणारी भवतारिणी नदी आणि नगराच्या मधे रिकाम्या असलेल्या विशाल भूप्रदेशांत एक सुंदर वनराई निर्माण झाली पाहिजे. तिथे रोपे लावण्याचे काम लगेच सुरु करायला हवे" राजाने आनंदाने आज्ञा केली.

दुसऱ्याच दिवशी त्यानुसार काम सुरुं झाले. वर्षभरांतच राजाचे निधन झाले. राजाला वचन दिल्याप्रमाणे त्या वनांत मध्यभागी संगमरवरी दगडाचे सुंदर मंदिर बांधण्यात आले व त्यांत सुवर्ण मूर्तीची प्रतिष्ठापना झाली.

कांही वर्षे गेली. चारी मंत्रीही निर्वतले. त्यानंतर यथावकाश स्मारक मंदिर उजाड झाले. राजाची सुवर्ण प्रतिमा चोरली गेली व मंदिरातली रत्नेही नाहीशी झाली.

पण मणिशर्माने सांगितल्याप्रमाणे तयार झालेले सुंदरवन, अद्यापिही हिरवेगार आहे. त्यांत प्रवाशांसाठी जी लहानलहान विश्रांतिगृहे बांधली होती, त्यांत विसावा घेताना त्यांचा थकवा दूर होतो.

सुंदरवनांतल्या फळाफुलांचा चांगला उपयोग होतो. इतक्या वर्षांनंतरदेखील राजा शिवशर्माचे स्मरण प्रजेला होत राहाते.

प्रजेच्या मनांत हा राजा जिवंत आहे व अजूनही प्रजेची काळजी घेतो आहे, ही भावना आहे.

रमेश गर्गी

उच्चनीच भेद

ब्रह्मदत्त काशी येथे राज्य करीत असताना बोधिसत्वांनी एका सिंहाच्या रूपे अवतार धारण केला. तो सिंह आपल्या बायकोबरोबर एका पर्वताच्या गुहेत रहात असे. एकदां तो सिंह शिकारीला गेला असतां डोंगरावरून त्याची नजर खाली गेली. एका जागी हिरवेगार मैदान होते व त्यांत कांही ससे व हरणे चरत असलेली त्याला दिसली. हरणे व ससे मधून-मधून उड्या मारीत असलेले पाहून त्यांची शिकार करण्याचा मोह सिंहाला आवरला नाही. त्याने त्यांच्यावर उडी मारली. ती चुकून तो तिथल्या एका तळ्याकांठच्या चिखलांत पडला. सिंहाला पाहून ससे व हरणे पळून गेली. चिखलांतून, बाहेर निघण्याचा सिंहाने पुष्कळ प्रयत्न केला. परंतु तो जितकी जास्त खटपट करी, तितका जास्त चिखलांत तो रुतत गेला. म्हणून जागचा हलल्या शिवाय पडून राहण्यातच शहाणपण मानून तो पडून राहिला. कोणी आपल्याला वांचवायला येतो कां, याची वाट पाहू लागला.

एक आठवडाभर भुकेतहानेने तडफडत सिंह त्या चिखलांत पडून राहिला होता. एकदां एक कोल्हा पाणी प्यायला म्हणून त्या तळ्याजवळ आला. परंतु सिंहाला पाहून दूर जाऊन उभा राहिला. सिंह कोल्ह्याला पाहून म्हणाला - "कोल्होबा! हे बघ, गेला एक आठवडाभर मी या चिखलांत रुतून पडलो आहे. मेलो नाही, एवढेच. तू कांही तरी करून मला वांचव, तुला पुण्य लागेल." सिंहाने कोल्ह्याच्या विनवण्या केल्या.

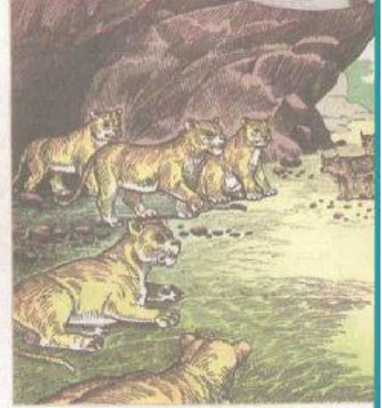
"तू तर भुकेलाच आहेस, तू बाहेर पडताच मला खाणार नाहीस कशावरून? तुझा काय विश्वास?" कोल्हा म्हणाला.

"मी तुझ्या जवळ प्राणभिक्षा मागतो आहे, तुला मी खाईन कां? तू मला या चिखलांतून वांचविलेस तर मी जिवंत असेपर्यंत तुझे उपकार मानीन, माझ्या बोलण्यावर विश्वास ठेव" सिंह म्हणाला.

कोल्ह्याने सिंहाच्या बोलण्यावर विश्वास ठेवला. त्याने वाळकी लांकडे आणून चिखलांत टाकली. त्यांवर पाय ठेवून सिंह उभा राहिला व चिखलांतून बाहेर आला.

त्यानंतर दोघे मिळून जंगलात शिकारीला गेले. सिंहाने एक जनावर मारले व त्यावर आपली भूक भागविली.

"यापुढे आपण दोघे भाऊ भाऊ बरं का! तू एका जागी रहायचं आणि मी दुसऱ्या जागी, हे बरोबर नाही! तू आपल्या बायको मुलांना घेऊन ये आपण एकाच गुहेत राहूं... सिंह म्हणाला. कोल्ह्याने ते मान्य केले आणि बायको मुलांना घेऊन येऊन सिंहाच्या गुहेतच राहू लागला.

सिंहाच्या बरोबर आपला संसार थाटल्याबद्दल त्याला मोठेपणा मिळाल्याचा परमानंद झाला व तो त्याची बायको व मुलं फार आनंदात होती खरी, परंतु आपण आपल्या जातीच्या लोकांपासून दूर झालो व त्यामुळे कष्ट सुख भोगावे लागेल. ते भोगलेच पाहिजे, हे कोल्हा ओळखून होता. कोल्ह्याने जो त्याग केला होता, तो सिंहाला कळत होता. म्हणून आपल्या मित्राला कोणत्याही प्रकारे त्रास होऊ नये या गोष्टीची सिंह काळजी घेई. दिवसामागून दिवस आनंदाने जात होते. सिंह आपला मित्र कोल्हा याला जितक्या समबुद्धीने पाही, तितक्या समबुद्धीने सिंहाची बायको मात्र कोल्ह्याच्या बायकोला पाहात नसे. तिला वाटे की कोल्हीण ही किती झाली तरी खालच्याच जातीची. कोल्हीण आपली जात खालची आहे हे ओळखून होती म्हणून जास्त भांडाभांड झाली नाही. पुढे कांही काळ लोटल्यावर सिंहाचे छावे व कोल्ह्याची पिले बरोबर खेळू व बागडूं लागली. सिंहाच्या बायकोला तिच्या मुलांच्या अंगावर कोल्ह्याची पिल्ले चढून खेळत असलेली पाहून राग येई. सिंहाच्या मुलांना उच्चनीच भेद कळत नसल्यामुळे त्यांना कोल्ह्यांची पिल्लें त्यांच्या अंगावर चढली तरी त्याचे मुळीच गैर वाटत नसे.

परंतु सिंहाच्या बायकोला मात्र हे सर्व मुळीच पाहवले नाही. ती आपल्या मुलांना एका बाजूला बोलावून म्हणे - "अरे आपण कुलीन जातीचे, तुम्ही त्या नीच जातीच्या पिल्लांशी बरोबरीच्या नात्याने काय खेळता? त्यांच्यापासून चार पावले दूरच रहात जा!"

सिंहाच्या मुलांच्या डोक्यांत आई म्हणाली, ते थोडे थोडे शिरू लागले. ती कोल्ह्याच्या पिल्लांना तुच्छतेने पाहू लागली. व त्यांच्याबरोबर खेळत असता त्यांच्यावर अन्याय करू लागली. ती

कोल्ह्याच्या पिल्लांना म्हणत - "तुम्ही खालच्या जातीचे आहा, आम्ही तुम्हाला पोसतो आहोत. तुम्ही आमच्याशी बोलतांना उलट बोलता कामा नये. तुम्ही खालच्या जातीचे म्हणून आम्ही कांहीही बोललो, शिव्या दिल्या, तरी तुम्ही मुकाट्याने ऐकून घेतले पाहिजे."

कोल्ह्याच्या बायकोला हे आवडले नाही, व तिने सिंहाच्या बायकोचा भेदभाव नवऱ्याच्या कानावर घातला. दुसऱ्या दिवशी शिकारीला निघण्यापूर्वी कोल्हा सिंहाला म्हणाला, - "सिंहा, तुम्ही मृग-राजाच्या जातीचे. आम्ही सामान्य खालच्या जातीचे. म्हणून आपण एकत्र राहणे बरोबर नाही! आम्ही आपल्या जातीच्या लोकांमध्ये जाऊन रहावे म्हणतो!"

आपल्या मित्राच्या बोलण्यांत अकस्मात् झालेला हा फरक सिंहाने ओळखला व कारण विचारले. त्या दिवशी रात्री सिंह गुहेत परतल्यावर बायकोला म्हणाला - "तू कोल्ह्याच्या पिल्लांना पाहून कांही तरी तोडून बोललीस व वागलीस म्हणे!"

"होय, ती खालच्या जातीची पिल्ले, त्यांनी आपल्या मुलांबरोबर बरोबरीच्या नात्याने खेळणें-बागडणें मला मुळीच पसंत नाही. त्या कोल्ह्याने तुम्हांला कोणते औषध पाजले कोणास ठाऊक, तुमच्यांत केवढा बदल झाला आहे! परंतु माझी मुले बिघडलेली मला मुळीच पाहवणार नाही!"

"अस्सं! कोल्ह्याने मला कोणते औषध पाजले ते मी तुला सांगतो, ऐक. मी एकदा आठ-वडाभर घरी आलो नव्हतो, आठवतं का तुला? मी तो आठवडाभर भुकेला तहानेला एका जागी चिखलांत रुतून पडलो होतों. माझा जीव जायची स्थिती होती. त्यावेळी या कोल्ह्याने मला युक्ती करून वांचविले. त्या दिवशी कोल्ह्याने मदत केली नसती तर मी आज दिसलो नसतो व आपली मुलंही नसती. ज्यांनी मला प्राणभिक्षा घातली, त्यांच्याबरोबर उच्चनीच हा भेद कसा मानायचा? हा मूर्खपणाच नाही का? अशा मित्रांचा अपमान करणे म्हणजे रक्ताचा संबंध असलेल्यांचा अपमान करण्यासारखेच आहे!" सिंह म्हणाला.

सिंहाची बायको शरमिन्दी होऊन कोल्ह्याच्या बायकोची क्षमा मागू लागली. त्यानंतर सात पिढ्यांपर्यंत सिंह व कोल्हा यांचे वंशज त्याच गुहेत फार सख्यभावाने राहिले.

रामायण

पितृवियोगानें दुःखी होऊन भरत बराच वेळ रडत राहिला. नंतर त्याने आईला विचारले - "आई! मरणसमयी बाबा कांही म्हणाले का? काय म्हणाले ते?"

"रामा, लक्ष्मण, सीते! - असे ओरडत त्यांनी डोळे मिटले." कैकेयी म्हणाली.

ते ऐकून भरताला आश्चर्य वाटले. त्याने आईला विचारले - "म्हणजे बाबा वारले तेव्हां राम, सीता किंवा लक्ष्मण यापैकी कोणीच जवळ नव्हते का? कोठे गेले होते?"

"ते वनवासाला गेले आहेत. राम वल्कलवस्त्रे धारण करून वनवासाला निघाला, तेव्हां सीतेने आणि लक्ष्मणाने दोघांनी बरोबर जाण्यासाठी हट्ट केला." कैकेयी म्हणाली.

भरताने जास्तच चकित होऊन विचारले - "राम वनवासाला गेला? कां? त्याने कोणते पाप केले होते? रामाच्या हातून चुकून सुद्धां अपराध होणे शक्य नाही. मग ही वनवासाची शिक्षा त्याला कां दिली? सांगशील की नाही?"

"तसे कांही नाही रे! महाराज रामाला राज्याभिषेक करणार आहेत हे कळल्याबरोबर मीच राजाकडून दोन वर मागून घेतले. एका वराने तुला राज्य व दुसऱ्याने रामाला वनवास. आतां तुझा राज्याभिषेक उरला आहे. वसिष्ठ ऋषी तुझा राज्याभिषेक करणार आहेत. म्हणून तूं लवकर तयार हो!" कैकेयी म्हणाली.

कैकेयीनें अगदी शांतपणाने दिलेले ते उत्तर ऐकून भरताला भयंकर राग आला. तो आईला म्हणाला, "म्हणजे, तूं स्वतःच आपल्या पतीचा वध केलास. रामाला वनवास दिलास. तुझे तोंड

पाहणे म्हणजे एक पाप आहे. क्षत्रिय कुळांत मोठ्या मुलाला गादी देतात, ही साधी गोष्ट तुला माहीत नाही का? राम व लक्ष्मण रानांत, व मी गादीवर बसून राज्य करूं? घात केलास! तुला आतां मी कोणत्या तोंडाने आई म्हणूं? मी स्वतः रानांत जाऊन रामाला बोलावून आणतो व त्याचा राज्याभिषेक करवितो." तो पुढे म्हणाला, "तुला हे आवडत नसेल तर तूं आपले हे काळे तोंड घेऊन वाटेल तिकडे जा."

इतक्यांत सुमंत्र तेथें आले. भरत त्यांना म्हणाला, "मला ह्या कुलक्षणी राज्याची गरज नाहीं. मी कधींच त्याची अपेक्षा ठेवली नव्हती. हा माझ्या आईचा हट्ट होता."

नंतर भरत व शत्रुघ्न कौसल्येच्या महालांत गेले. कौसल्येने भीतभीतच त्यांना आशीर्वाद

दिला. आपल्या सांगण्यावरून किंवा आपल्या मतानेच आईने दोन्ही वर मागितले आहेत, असा संशय कौसल्या मातेच्या मनांत असावा, हे भरताला कळले.

म्हणून त्याने तिच्या पायां पडून सांगितले, "मी रामाला कधी वनवासाला पाठवीन कां? मी आजोळी होतो. माझ्या मागे काय घडले हे देखील मला कळले नाही."

तेव्हां कौसल्येच्या मनाचे समाधान झाले व तिने भरताला हृदयाजवळ ओढून आशीर्वाद दिला.

तेवढ्यांत वसिष्ठ ऋषी आले व त्यांनी त्याला समजावून सांगितले,

"बाळ ऊठ! आतां शोक करून कां महाराज परत येणार आहेत? लवकर अंत्येष्टि करून टाक."

तेलांत बुडवून ठेवलेला दशरथाचा देह पाहून भरताला जास्तच वाईट वाटले. तो शोक करूं लागला - "बाबा! तुम्ही गेलांत! दादा वनवासाला गेला. हे राज्य संभाळणे माझ्याकडून कसे होणार?"

दशरथाच्या प्रेतयात्रेला सर्व नागरिक आले होते. शव चितेवर ठेवल्यावर भरत व तिघी राण्यांनी चितेला तीनदां प्रदक्षिणा घातली. नंतर भरताने अग्नि दिला.

भरताने दहा दिवस सुतक पाळले. नंतर तेराव्या दिवशीं रीतीप्रमाणे तर्पण, पिंडदान, वगैरे करून ब्राह्मणांना अन्न, वस्त्र व गाई यांचे दान केले.

भरत व शत्रुघ्न अस्थी आणायला गेले तेव्हां दोघांच्या डोळ्यांतून घळघळा अश्रुप्रवाह चालू होता.

चवदाव्या दिवशी भरत व शत्रुघ्न दोघे परस्परांशी बोलत होते. शत्रुघ्न म्हणाला - "कैकेयी मातेने वर मागून घेतला याचे मला एवढे आश्चर्य वाटत नाही. लक्ष्मण हे सर्व स्वस्थपणे पहात करत काय बसला, याचे मात्र मला आश्चर्य वाटत आहे."

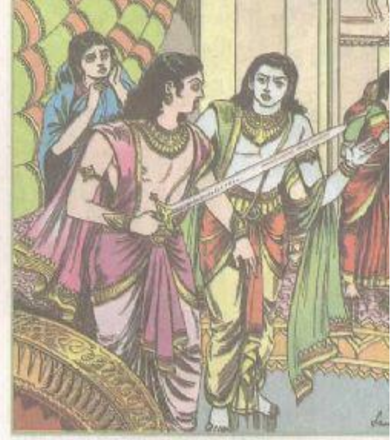
तितक्यांत मंथरा हंसत नटूनथटून त्या बाजूला आली. तिचा हात धरून तिला फरपटत द्वारपाल घेऊन आला व म्हणाला - "सारे कांही ह्या कुबडी-मुळे झाले."

तिला पाहतांच शत्रुघ्नाच्या तळपायाची आग मस्तकापर्यंत गेली व तलवार उपसून तो तिला मारायला धांवला. ते पाहून मंथरेबरोबर आलेल्या दासी घाबरून जाऊन कौसल्येकडे धांवल्या.

मंथरा जोरजोरानें ओरडूं लागली. कैकेयीने मधे पडून तिला वांचविले. तेव्हां शत्रुघ्न तिलाच खूप रागावला.

"ह्या कुबडीला तूं डोक्यावर चढवून ठेवले आहेस. तूं पापी आहेस."

तेव्हां भरत पुढे आला व म्हणाला - "शत्रुघ्ना! अरे! तूं स्त्रीवध करणार का? जर रामाला हे कळले तर त्याला आवडेल का? रामाला राग येईल, म्हणून मी आईचा शिरच्छेद केला नाही. नाहीतर तिचा शेवट करून केव्हांच मोकळा झालो

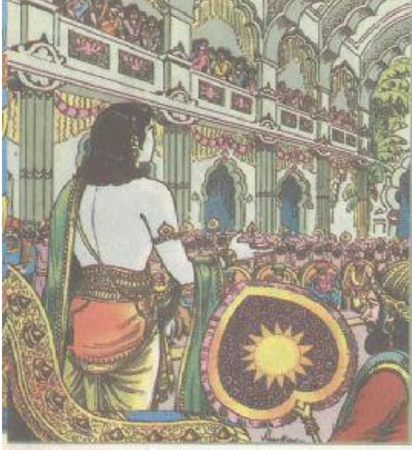

असतो. सोड त्या कुबडीला."

दुपारी राजधानीतील प्रमुख नागरिक येऊन भरताला म्हणाले -

"भरता! राज्याचा हा गाडा कोणीतरी सांभाळलाच पाहिजे. सुदैवाने अद्याप राज्यांत अराजकता माजली नाही. राज्याभिषेक लवकर करून घे."

भरत म्हणाला - "मी गुरुजनांच्या म्हणण्या-बाहेर कां आहे? पण सूर्यवंशाच्या रीतीप्रमाणें जेष्ठ मुलगाच गादीला वारस असतो. म्हणून मला गादीवर बसविण्याचा आग्रह तुम्ही करावा हे बरोबर दिसत नाहीं. माझ्या आईच्या इच्छेसाठीं म्हणून मी गादीवर बसायला मुळीच तयार नाही. मी रानांत जाऊन रामाचा राज्याभिषेक करविणार आहे. त्याचे पाय धरून, विनवण्या करून त्याला

परत अयोध्येला बोलावून घेऊन येणार आहे. तो कबूल झाला नाही तर मी त्याच्याऐवजी वनवास घेईन. राज्याभिषेक रानांतच होणार आहे. म्हणून राज्याभिषेकाला आवश्यक असे सर्व सामान रानांत घेऊन जायची तयारी करा."

भरताच्या सूचनेप्रमाणे तयारी सुरू झाली, झाडे तोडून रस्ते सारखे करण्यांत आले. ओढ्यांवर पूल बांधण्यांत आले. खांचखळगे भरून काढण्यांत आले.

जागोजागी विहिरी खणण्यांत आल्या. सोईस्कर अशा जागी राहुट्या वगैरे उभारण्यांत आल्या. शरयू नदीपासून गंगेच्या काठापर्यंत जागोजागीं शिबिरें उभारण्यांत आली.

दुसऱ्या दिवशीं पहाटे शंखनाद, शिंगाचा आवाज, स्तोत्रपाठ, वगैरे ऐकून भरत जागा झाला. त्याच्या डोळ्यांत अश्रू आले. तो म्हणाला - "मी राजा नाही. माझ्या नांवाने हा स्तुतिपाठ कशाला? ही मंगलवाद्यें कशाला? बंद करा सर्व!"

वसिष्ठ मुनींच्या आज्ञेने दरबार भरला. सर्व मानकरी, दरबारी, मंत्री, सरदार व मांडलिक राजे दरबारांत हजर झाले.

वसिष्ठ मुनींनीं भरताला आदरपूर्वक बोलावून राज्याभिषेक करून घेण्यास फार आग्रह केला. म्हणाला -

"महाराज दशरथ प्रजेला स्वतःच्या मुलासारखे वागवीत. तूं सुद्धां राजा झाल्यावर तसेच प्रजेचे पालन कर."

पण भरत म्हणाला - "मी ज्या मातेच्या पोटी जन्माला आलो आहे, तिच्या कर्माप्रमाणे मला तुम्ही म्हणतां ते ऐकणे, व त्याप्रमाणे वागणे, भागच आहे. पण मी लहान तोंडी मोठा घास घेत आहे. माझे निवेदन ऐकून घ्या व मग तुम्हाला वाटेल ते करा. मला रामाशिवाय एक क्षणभर देखील अयोध्येला राहणे रुचणार नाही. मी प्रथम रानांत जातो व रामाला भेटतो. त्याला बरोबर घेऊन येतो व त्याचा राज्याभिषेक आपण सर्वच मिळून करूं. तो कदाचित कबूल होणार नाही. म्हणून राज्याभिषेकाची सर्व तयारी करून घेऊन आपण सर्वच रानांत जाऊं या. तो परत आला नाही तर मी लक्ष्मणासारखा रामाच्या बरोबर वनांत जाईन. बाबांना स्वर्गांत व रामाला वनवासाला पाठवून मला माझ्या आईने राज्य मिळवून दिले आहे. याहून जास्त हित माझे कोण करणार आहे? अशा अधम राजाच्या राज्यांत तुम्ही सर्व सुखी व्हाल, असे कां तुम्हाला वाटते?"

एवढे ऐकल्यावर सर्वांच्या मनाचे समाधान झाले. सर्वजण रामदर्शनासाठी आतुरतेने वन-गमनाची तयारी करूं लागले.

दुसऱ्या दिवशी पहाटे उठून भरत वनगमनास निघाला. त्याच्याबरोबर चतुरंग सैन्य होते, नऊ हजार हत्ती, साठ हजार रथ, एक लाख घोडेस्वार व असंख्य पायदळ सैन्य.

कौसल्या, सुमित्रा आणि कैकेयी पण पालखींत बसून निघाल्या. कैकेयीच्या मानेवर बसलेले भूत उतरले होते. तिची चूक तिच्या मुलानेच तिच्या पदरांत बांधली होती. तिला कृतकर्माबद्दल पश्चाताप वाटत होता. तिची पालखीच सर्वांत पुढे होती.

अयोध्यानगरी ओसाड पडली. म्हातारे, व लुळे पांगळे, स्वतःच्या भाग्याला दोष देत अयोध्येला राहिले. तरी कांही लोक रथांत, बैलगाडीत, किंवा इतर वाहनांत बसून निघालेच.

इतके मोठे सैन्य घेऊन भरत गंगेकाठी शृंगवेरपुरीं येऊन पोंचला. त्याने नदीकाठी सोईची जागा पाहून राहुट्या उभारण्यास व उतरण्यास सांगितले. तो मंत्र्यांस म्हणाला - "आजची रात्र आपण नदीकाठीच विश्रांती घेऊं या. मी नदीत उतरून तर्पण करतो."

महासमुद्रासारखी भरताची सेना गंगेकाठी उतरलेली निषादराज गुह याने पाहिली. त्याने

भरताला रथांतच ओळखले. त्याने आपल्या कांही विश्वासपात्र अनुयायांना जवळ बोलाविले आणि तो त्यांना म्हणाला -

"भरत इतके मोठे सैन्य घेऊन रानांत कां बरे निघाला आहे? राम रानांतून परत येऊन आपले राज्य मागील, म्हणून त्याचा कांटा दूर करण्याचा हेतू तर नसेल? कांही असो, रामाच्या रक्षणाची जबाबदारी आपल्यावर आहे. तो माझा सखा, मित्र आहे. म्हणून पांचशे नावा तयार ठेवा. प्रत्येक नावेंत शंभरजण असले पाहिजेत. वेळ पाहून वागतां येईल. नावेत शस्त्रास्त्रें व रसद भरून घ्या. भरत मैत्रीच्या भावनेने जात असेल तर आपण त्याचे मित्र, व तो शत्रुबुद्धीनें जात असेल तर आपण त्याचे शत्रू."

नंतर भरत कोणत्या हेतूने निघाला आहे हे पाहण्यासाठी बरोबर उपहार म्हणून मासे, मद्य व फळफळावळ घेऊन गुह निघाला. गुह येत असलेला पाहून सुमंत्र पुढे गेला व त्याला आदरपूर्वक भरताजवळ बोलावून घेऊन आला. त्याने गुह राजाची ओळख करून दिली. म्हणाला - "हा रामाचा सखा व मित्र आहे." गुहाने सर्व उपहार भरतासमोर ठेवून त्याला नमस्कार केला व म्हणाला -

"तुम्ही चक्रवर्ती व मी एक गरीब निषादराज. या गरिबाचे आतिथ्य स्वीकार करावे अशी विनंती करण्यासाठीं आलो आहे. पहिल्यापासून माहिती नसल्यामुळे कांही उणीव राहिली तर माफी करावी."

भरताने गुहराजाला सन्मानपूर्वक बसायला सांगून त्याच्या मनाचे सर्वप्रकारे समाधान केले व तो म्हणाला - "राजा! हे रामाचे चतुरंग सैन्य आहे. या सर्वांचे तूं आतिथ्य करणार आहेस. आनंदाची गोष्ट आणखी काय असूं शकणार? परंतु आम्हाला भरद्वाज मुनींच्या आश्रमांत जायचाचे आहे. आम्हाला वाट दाखविलीस तर तुझे आमच्यावर फार उपकार होतील. येथून वाट सरळ नाही असे ऐकतो."

"मी व माझे अनुयायी तुम्हाला वाट दाखवायला येतील. तुम्हाला थोडा देखील त्रास होणार नाही." गुह म्हणाला.

दुष्टांपासून दूर राहा!

जनार्दनचा पिता एका शहरांत व्यापार करीत होता. त्याने व्यापारांत हजारों रुपये कमावले. जेव्हां त्याचा अंतकाळ जवळ आला, तेव्हां त्याने जनार्दनला बोलावून समजावून सांगितले, "बाळा, माझ्या मृत्यूनंतर तू या गांवात राहू नकोस. एखादे चांगले ठिकाण शोधून तिथे राहायला जा. मी जे कांही कमावले आहे, ते तुला आणि तुझ्या मुलाबाळांना, आठ दहा पिढ्यांपर्यंत पुरेल. तुला आरामांत आयुष्य घालवता येईल." आणि व्यापाऱ्याने कायमचेच डोळे मिटले.

पित्याच्या निधनानंतर जनार्दनच्यासमोर एक मोठी समस्या निर्माण झाली. ती म्हणजे कोणत्या प्रदेशांत आपण नवीन घर करावे ही! त्याच्या गांवात त्याच्याशी प्रेमळपणे वागणारे लोक बरेच होते, परंतु गांव कांही फारसे सुंदर नव्हते. पाण्याचीही चांगली सोय नव्हती, खडकाळ प्रदेश होता, त्यामुळे निसर्गसौंदर्यही खास नव्हते.

दुसरीकडे जावे असा विचार करून जनार्दनने आपल्या संपत्तीचे रुपांतर रोख पैसे व सोने यांत करून टाकले, आणि एका छानदार स्थळाच्या शोधार्थ तो निघाला. दोन आठवडे शोध केल्यानंतर त्याला एक सुंदर प्रदेश दिसला.

समुद्राच्या किनाऱ्यावर एक लहानशी वस्ती होती. या खेड्याच्या चारी बाजूंना बागबगीचे व वाळूचे डोंगर होते. तिथले थंड शांत वातावरण पाहून जनार्दन त्या गांवाच्या प्रेमांतच पडला. तिथल्या झाडीमधे त्याने एक झोंपडी बांधली आणि तिथे तो राहूं लागला. रोज संध्याकाळीं एका लहानशा होडक्यांत बसून तो समुद्रावर फिरून येत असे.

त्या गांवात मुख्यत: मारोमारी करणारे कोळी राहात होते. त्यांच्या कामासाठी जेव्हां ते किनाऱ्यावर येजा करीत असत, तेव्हां त्यांना जनार्दन दिसत असे. कांहीही कामधंदा न करता हा गृहस्थ

नुसताच आरामांत राहतोय, हे बघून त्या कष्ट करून पोट भरणाऱ्यांच्या मनांत त्याच्याविषयी मत्सर निर्माण झाला. एके दिवशी दुपारच्या वेळी जनार्दन आपल्या झोंपडीसमोरच्या झाडाच्या सांवलीत एका बाजेवर झोपला होता. बाहेर कडक उन होते. पण त्या वनराईत मात्र गारवा होता.

कुणाचीतरी हांक ऐकून जनार्दन दचकून जागा झाला. बाजेजवळ कुणीतरी उभा होता. त्याने तांबूस रंगाची लांब दाढी ठेवली होती. डोके भादरलेले होते. अंगावर लाल रंगाचा सदरा आणि काळे धोतर होते. त्याच्या गळ्यामधे कावळ्याच्या पिसांची माळ होती आणि त्याचे डोळे लालसर होते. त्याने विचारले, ''ए तरुण मुला, किती कडक उन पडलंय ते! जा, जरा लोटाभर गार पाणी घेऊन ये.'' जनार्दन पाणी आणायला झोंपडीत शिरला.

''अरे, जरा थाब बाबा! जरा दाटसर ताकांत थोडेसे मीठ घालून घेऊन ये. तहानेने माझी जीभ कोरडी पडली आहे.'' त्या आगांतुकाने म्हटलं.

जनार्दनने त्याला उत्तर दिलं, ''बरं आहे. मी आधी तुमच्यासाठी ताक आणतो.'' आणि तो आंत जाऊं लागला.

''जरा ताकांत दोन थेंब लिंबाचा रसही घाल. छान चव येते त्याच्यामुळे!'' दाढीवाल्याने फर्मावले. त्याप्रमाणे जनार्दनने एका पेल्यांत पाणी आणि दुसऱ्या पेल्यांत मीठ लिंबू घातलेले ताक आणले.

तोपर्यंत दाढीवाला त्या बाजेवर ऐटींत बसून गाणे गुणगुणत होता. त्याने ताकाचा पेला रिकामा केला व म्हटले, ''वा, हा पेला फार सुरेख आहे. कुणीतरी पळवील हं! घरांत ठेवून ये जा.''

जनार्दन पेला ठेवून परत बाहेर आला तो काय, दाढीवाल्याने बाजेवर पाय पसरून ताणून दिली होती. जनार्दन त्याच्याजवळ आल्यावर तो बोलला, ''उन्हाची वेळ आहे. झोप येतेय मला. थोडा वेळ झोंपतो मी इथे!'' आणि त्याने डोळे मिटले व कांही मिनिटांतच तो घोरायला लागला.

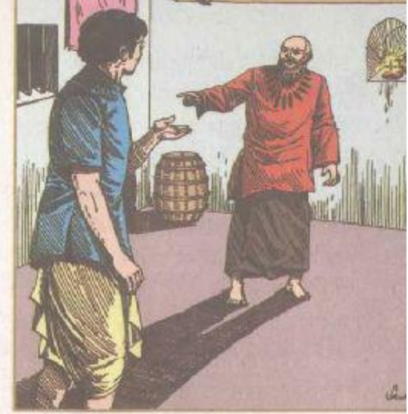
जनार्दनला काय बोलावे ते सुचेना. तो झोपडीच्याबाहेर पडवींत नुसताच बसून राहिला. संध्याकाळ झाली तेव्हां जांभया देत दाढीवाला उठून बसला आणि म्हणाला, ''आता अंधार पडेल. मी एकटा जीव! घरांत दिवा लावायला-देखील कुणी नाही.'' असं म्हणून दाढीदिक्षित सरळ घरांत गेला आणि कोनाड्यांत ठेवलेला दिवा त्याने लावला.

दाढीवाल्याचे हे काम पाहून जनार्दन चांचरत त्याला म्हणाला, ''खूप अंधार झाला आहे. आता तुम्ही घरी जायला हवं!''

दाढीवाल्याने जनार्दनला नखशिखांत न्याहाळून विचारले, ''अरेच्या, तू रे कोण? माझ्याच घरांत शिरून तू मलाच काय विचारतोस? चालता हो इथून! नाहीतर तुझीच नाचक्की होईल.''

हे शब्द उच्चारत त्याने जनार्दनला जबरदस्तीने दाराबाहेर ढकलले आणि दरवाजा आंतून बंद करून घेतला.

रात्रभर जनार्दन दरवाजाच्यावर थाप मारीत झोंपडीबाहेर उभा होता. त्याच्या मनांत विचार आला, ''हे चमत्कारिक गांव दिसतंय. माझ्याच घरांतून मला बाहेर काढलंय, आणि हा अनोळखी

आगांतुक माझ्या घरांत मालकासारखा डाराडूर झोंपलाय. हे गांव शांत व सुंदर आहे, पण इथले लोक कांही चांगले वाटत नाहीत.'' तो दाढीवाला जनार्दनला दरडावून म्हणाला, ''माझ्या झोंपडीचं दार जर तुटलं, तर त्याचे पैसे तुला द्यावे लागतील.'' आणि तो झोपून गेला.

सकाळ झाली. गांवातले लोक मासेमारीसाठी समुद्रावर निघाले. त्यांना बोलावून जनार्दनने ही सारी हकीकत सांगितली, आणि त्यांना विचारले, ''तुम्ही मंडळी हा अन्याय पाहाता आहात ना? या माणसाला समजावून सांगत कां नाही?''

तेवढ्यांत दाढीवाला दार उघडून बाहेर आला आणि गांववाल्यांना म्हणाला, ''हा कुणीतरी वेडा आहे बरं कां! माझ्या घरांत घुसून दंगा करतोय आणि हे घर त्याचंच आहे असं सांगतोय!''

जनार्दनने रागाने त्यांना म्हटलं, ''तुम्हीच

आता सांगा, ही झोंपडी त्याची आहे कीं माझी! तुम्ही सारेजण रोज इथून जाता, तेव्हां मला बघता कीं नाही? ह्या भामट्याला चांगला धडा शिकवा, आणि माझ्या घरांतून ह्याला बाहेर हांकला!''

गांवकरी जनार्दनकडे टक लावून बघत म्हणाले, ''अरे, तू कोण आहेस? तूच चोरासारखा दिसतो आहेस. हे घर ह्या दाढीवाल्याचंच आहे. आम्ही रोज त्याला इथें पाहातो कीं! तुला आम्ही कधीही इथे पाहिले नव्हते. मुकाट्याने आलास तसा निघून जा, नाहीतर तुझी चांगली कणिक तिंबून देऊन आम्ही!'' आणि त्यांनी जनार्दनलाच भामटा ठरवले.

जनार्दन स्तंभित झाला. ह्या गांवातले लोक कांही चांगले नाहीत, आणि त्याची सगळी संपत्ती हडप करायचा त्यांचा बेत असावा, हे त्याच्या लक्षांत आले.

त्या सर्वांकडे संतापाने वेड्यासारखे बघून त्याने म्हटले, ''छान! तुम्ही आज माझे डोळे उघडलेत. आजपर्यंत मी हे माझंच घर समजत होतो. पण मी जे सोने पेटींत लपवून ठेवले आहे, ते तरी माझं नाही कां?'' त्याने भोळेपणाने त्यांच्याकडे पाहिले.

गांवकऱ्यांना वाटले कीं जनार्दनचं डोकंच फिरलंय. त्या लोकांनी त्याला गंभीरपणे म्हटले, ''तुझे नाही, ते सारे सोने आमचे आहे. लौकर सांग, ते सोने कुठे लपवून ठेवलं आहेस तू?''

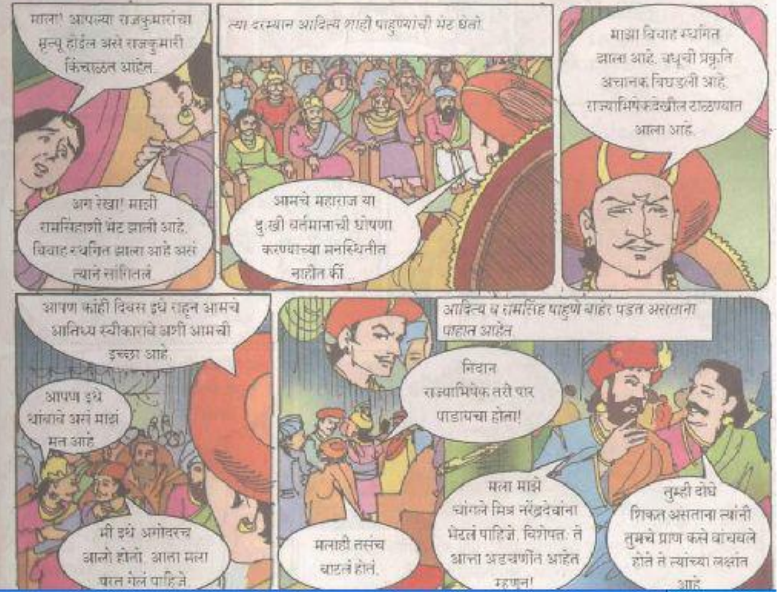
जनार्दनने लांबवर दिसणारी वाळूची टेंकडी दाखवून जनार्दनने म्हटले, ''सोन्याने भरलेली माझी पेटी मी त्या टेकडीवर पुरलेली आहे.''

मग काय, सर्वजण त्या टेकडीच्या दिशेने धावत सुटले. सर्वांनाच त्या सोन्याची हांव होती. दाढीवाल्यासकट सगळेजण जेव्हां तिथून गेले, तेव्हां जनार्दनने शांतपणे निश्वास टाकला व एका झाडाखाली पुरलेली आपली पेटी बाहेर काढली. त्याच क्षणी आपले सामान घेऊन तो तिथून सटकला.

त्याच्या वडिलांनी सांगितलं होतं कीं चांगले ठिकाण म्हणजे चांगल्या लोकांची वस्ती! तो त्याच्या मूळ गांवी परत गेला आणि पुन्हां लोकांच्यामधे प्रेमाने व सुखाने राहायला लागला.

तुमचे विज्ञान

रंगीन बचाव

जर एखाद्याचे डोळे लाल दिसले, तर इतर सगळेजण त्याच्याजवळ जायचे टाळतात. कारण त्याचे डोळे आलेले असतील ही भिती असते. डोळे येणे हा एक सांसर्गिक रोग आहे. जेव्हां बेडकाचे डोळे लाल असतात, तेव्हां कांही विशिष्ट प्राणीही त्यांना टाळण्याचा प्रयत्न करतात.

लाल डोळ्यांचा बेडूक हा मध्य अमेरिकेच्या पर्जन्य अरण्यांतला रहिवासी आहे. त्याचे भडक रंगांचे अंग व डोळे यांचा उपयोग तो बचावासाठी करतो. या बेडकाचे भडक हिरव्या रंगाचे असते व त्यावर निळ्या व पिवळ्या रंगांचे पट्टे असतात. डोळे लालभडक असतात, आणि त्यावर एक तिसरी पापणी असते, ती नाजूक डोळ्यांचे रक्षण करते.

हे निशाचर आपल्या अंगरंगांमुळे झाडांतल्या पानाफुलांत लपून जातात, आणि त्या पर्णराशीत बराच काळ राहातात. रात्रीचा गडद किंवा सौम्य अंधार जसा असेल. त्यानुसार त्यांच्या कातडीचा रंग फिकट किंवा गडद होतो.

तुमचा परिसर

भाजीप्रभू

दरवर्षी जगभरांतले शेकडो शेतकरी एकत्र जमतात आणि त्यांचे महाप्रचंड भोपळे ऐटींत दाखवतात. प्रत्येकाला आपल्या ह्या मोठ्या आकाराच्या भोपळ्याचा अभिमान वाटतो. सर्वांत जास्त वजनाचा भोपळा कोणता हे पाहाण्याची ही स्पर्धा असते. अमेरिकेतल्या ऑरेगॉन इथल्या शेतकरी स्टीव्ह डाल्टेटास हा जगांतला विक्रमी भाजीप्रभू आहे. त्याच्या शेतांतल्या भोपळ्याचे वजन ६२८ किलो होतो. या लॉंग आयलंडच्या वजनदार भोपळा स्पर्धेचा प्रमुख ॲंड्र्यू सबीन ह्याच्यामते असा महाकाय भोपळा व इतर भाज्या पिकवणे इतके सोपे नसते. त्याच्यामागे भरपूर कष्ट व जिद्द असावी लागते. त्यांची रोज निगराणी करावी लागते. जगांतल्या सर्वांत मोठ्या गाजराचे वजन ९ किलो, सफरचंदाचे २ किलो व कोबीचे वजन ५६ किलो होते.

तुमचे पान

माहीत आहे कां?

उचक्या

सुहास्य हे सर्वोत्कृष्ट औषध आहे असे म्हणतात. ''हास्य उपचार'' याचा प्रसार हल्ली होतो आहेच. हंसणे हे व्यक्तीच्या मनावरचा ताण कमी करते. अति खाण्याने जसा माणूस कासावीस होतो, त्याचप्रमाणे अति हंसणे देखील तापदायक ठरूं शकते. कांही वेळा व्यक्तीचा घसा दुखतो व आवाज बंदही होतो. त्यामुळे उचकी लागते. त्यासाठी श्वास रोधून धरणे हा एक सोपा उपाय आहे. त्यामुळे कर्बवायू सांठवून रोखला जातो व उचकी थांबते. अमेरिकेतल्या आयोवा गांवातल्या चार्लस् ऑस्बोर्न याला दर मिनिटाला ४६ वेळा उचक्या येत राहिल्या आणि या उचक्या त्याला ६९ तास येत होत्या. हाही एक जागतिक विक्रम आहे!

भारताची ओळख-प्रश्नावली

आपल्या कांही नेत्यांची प्रसिद्ध बोधवचने पाहूं या:

१. ''शिक्षण म्हणजे माणसा-मधील पूर्णत्व असते.'' हे कुणी म्हटले होते?

२. ''शक्ती म्हणजे केवळ शारिरीक क्षमता नव्हे, तर त्यासाठी दुर्दम्य इच्छाशक्तीही लागते ''हे कुणी म्हटले होते?

३. ''दुर्बलांना क्षमा करता येत नाही. सबलांनाच क्षमाशील होता येते.'' हे कुणाचे वचन आहे?

४. ''खेळताना खिलाडू वृत्ती बाळगलीच पाहिजे'' हा सल्ला कुणी दिला?

५. ''ज्ञान म्हणजे मेंदूच्या कोंपऱ्यात बांधून ठेवलेली एखादी वस्तू नव्हे'' असे कोणी म्हटले होते?

(उत्तरे ६६ पानावर)

न्यूट्रीन स्पर्धा - ३

मलपृष्ठावरची न्यूट्रीनची जाहिरात नीट पाहा आणि 'न्यूट्रीन' हा शब्द किती वेळा आला आहे ते शोधा. तुमचे उत्तर एका कागदावर लिहा. त्यावर तुमचे नांव, जन्मतारीख, वर्ग, शाळेचे नांव व तुमचा पिनकोडसहित संपूर्ण पत्ता लिहून **चंदामामा इंडिया लि.**, ८२, डिफेन्स ऑफिसर्स कॉलनी, एकादुतांगल, चेन्नई ६०० ०९७ या पत्त्यावर ३१ डिसेंबरपूर्वी पाठवा.

एक आकर्षक बक्षीस* तुमची वाट पहात आहे.

CHANDOBA (Marathi) Dec. 2006 RNI No. 1093/57.
Licensed to post WPP - Inland No.TN/CC(S)Dn/78/06-08, Foreign No. 79/06-08

*Conditions Apply

Watch the Nutrine Maha Lacto TV Commercial on your favourite channels....Write the missing words in the following jingle...

And

WIN EXCITING MAHA PRIZES...

Jingle :
1..2...3..
1..2..3...
Full of Cream Full of Malt Full of Milk
Yeah!...
1..2..3...
1..2..3...
Baseline :
VO : ....
The Best Lacto in Town

Cut this and send your entries

nutrine
MAHA
LACTO

THE BEST LACTO

Send your entries to :

This product is also available without this offer.